

94ste jaargang nr. 2

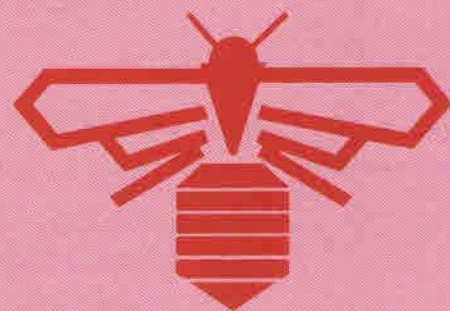
Kantoor van afgifte: Gent X

MAANDBLAD
VAN DE

VLAAMSE IMKERSBOND

Maart 2008

verschijnt maandelijks, behalve in februari en augustus

Omslag:

Groothoefblad: een vroege stuifmeelbron bij uitstek.

Foto: Thomas ter Heide.

Verschijnt in:

Januari, maart, april, mei, juni, juli, september, oktober, november en december.

Werken mee aan dit nummer:

Alois Schotanus, Chris Van Gampelaere, Jef Beuckelaers, Dries Laget, Jos S. Beyers, Dirk Desmadryl, dr. Michel Asperges, prof. dr. R. Valcke, Roger De Croock, Thomas ter Heide.

Correcties:

Julia Brems, Cyril Rubens.

Adverteerders:

Imker Torfs, Nectar, Norbert Heeremans, De Wilgentuin, Bijenhof, AGSO, Van De Vloet.

Meinummer:

We ontvangen uw bijdragen voor het meinummer 2008 graag vóór 20 maart a.s.

Afspraak:

Het kopiëren van teksten uit dit nummer mag mits het schriftelijke akkoord van de auteurs die overigens de verantwoordelijkheid dragen voor de inhoud van hun bijdrage, net als de adverteerders.

De redactie houdt zich het recht voor bijdragen in te korten of te herschrijven en deelt niet noodzakelijk de mening van de auteurs.

Maart 2008

94ste jaargang nr. 2

04 PRAKTIJK
Maandpraatje
• Korfje

07 ZIEKTEBESTRIJDING
Het Misvormend Vleugelvirus
• 10 Thymovar, diergeneeskundig middel tegen varroa
• 12 Gemeenschappelijke aankoop varroabestrijdingsmiddelen

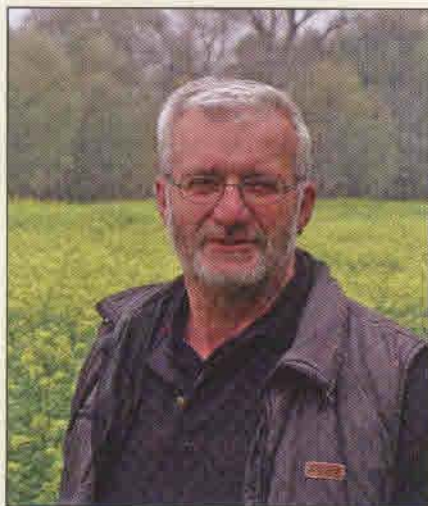
13 PRODUCTEN
Onderzoek naar zware metalen in primaire producten zoals honing en was ingezameld door honingbijen in Noord-Limburg
• 21 Recepten van Jef Beuckelaers

22 PAGINAFOTO
Bijenthal in bevroren landschap

23 BUITENGEWOON
Verenigingsnieuws
• Verslag van de 14de imkerdag AVIB
• 26 Verslag imkercursus De Vlijtige Bie
• 27 Overleden
• 28 Vraag en aanbod
• 29 Activiteiten

Bezoek ook de internetsites:

- www.konvib.be
- www.honeybee.be

Dirk Desmadryl

De winter is bijna voorbij. Omzichtig haal ik de rolluiken van de lente op. Het is één grote ellende. Regen en wind, sneeuw- en hagelvlagen. De tuin ligt er troosteloos bij. En toch, de krokussen priemen tussen de restanten van de afgevallen bladeren, de wilgenkatjes krijgen een lichtgele glans. De vroegste vogels zijn niet meer in te tomen. Met groot vertoon en heldere klanken zingen de lijsters en de merels het voorjaar open.

De lente is in aantocht. Op een zachte namiddag trek ik naar mijn bijenhal. Enthousiast brengen de bijen stuifmeel binnen. Maar het op en af vliegen blijft nog beperkt. Er is zelfs een kast bij waar er nog volledige wapenstilstand heerst. Dat trekt zeker de aandacht, daar moet ik het fijne van weten. Na lang wachten komen er toch een paar bijen naar buiten gekropen. Nu en dan vliegen ze op. Brengen ze stuifmeel mee? Niets. Of toch, daar is er eentje met een heel klein tikje geel aan zijn pootjes. Het blijft even zitten op de vliegplank en eindelijk loopt het

binnen. Ik plaats een groot vraagteken op de kast. De ervaring heeft geleerd dat een goed volk vanaf het eerste moment erbij is. Enkele dagen later kan ik me niet meer bedwingen en gaat de kast open. Er zijn slechts een paar ramen met bijen bezet en hier en daar vind ik bultbroed. Een darrenbroedige koningin of een werkster die aan de leg is? Wat maakt het uit. Heeft het nog zin om met dat volk iets aan te vangen? Verenigen met een ander volk? Is dat andere volk wel vragende partij? Wat kan een goed volk aanvangen met oude futloze bijen die op de koop nog bultbroed hebben? Om dan nog niet te spreken over de risico's die dergelijke vereniging met zich meebrengt. Opruimen is hier de meest veilige en aangewezen boodschap.

Verenigen in het voorjaar

Verenigen in het voorjaar, moet dat? Sommige imkers doen het systematisch. Ze stellen vast dat ze enkele minder goede volken hebben en ze willen hun sterke volken klaarmaken voor de vroege lentedracht door ze te verenigen met minder goede volken. In deze periode kunnen volken probleemloos verenigd worden. Ze hebben dezelfde nestgeur vanwege de wintervoeding.

Verenigen brengt echter ook een gevaar met zich mee. De volken kunnen te sterk worden en tegen eind april zitten ze al volop in zwermstemming. Wie dus verenigt, zal vroegtijdig zijn volken weer moeten verzwakken door afleggers en kunstzwermen te maken. Is dat vele werk dan wel allemaal zinvol geweest?

Persoonlijk verenig ik heel zelden: wat goed is, laat ik met rust. Sterke volken hebben geen steun nodig, ze gaan zeker op tijd klaar staan voor de lentedracht. Een zwak volk met een andere zwak volk verenigen is totaal nutteloos. Waarom zijn volken zwak? Omdat de koninginnen niet voldoen. Als je nu twee zwakke volken verenigt, hou je nog altijd een ondermaatse koningin over en daarmee heb je zeker geen stap vooruit gezet.

Wat doe je dan met zwakke volken? Beter voorkomen dan genezen: ervoor zorgen dat je er geen hebt. Ik overwinter alleen sterke volken voorzien van jonge vitale koninginnen. Maar de winter is lang. Er kan zoveel gebeuren. Er kan er altijd eentje tussen zitten die verzwakt de winter uitkomt. Dan moet je overwegen of het nog de moeite loont om dat volk te verenigen met een ander. Bij heel zwakke volkjes die al of niet ziekteverschijnselen vertonen, mag je zeker niet aarzelen: opdoeken is de meest efficiënte remedie.

'Ja maar,' hoor ik je al zeggen, 'ik heb maar een paar volken en als ik dan nog eentje moet opruimen, dan ben ik imker zonder bijen.' Inderdaad, als je maar een paar kasten hebt, ben je heel kwetsbaar. Maar dat kan verholpen worden. Misschien kan er dit jaar een kastje bij. Een drietal volken zou toch moeten een minimum zijn, wil je het risico niet lopen om plots imker zonder bijen te worden.

Aanprikkel

Elk jaar, op 1 maart, springt mijn beste imkervriend, Marc, in zijn wagen en rijdt hij fluitend naar de

bijenwinkel om prikkelvoeding te kopen. Het geld danst in zijn zakken en hij zal zijn bijen eens goed trakteren.

Al jaren lang tracht ik hem te bekeren en tot andere gedachten te brengen. Maar niets dat helpt. Hij wijkt niet af van zijn principes. Met veel enthousiasme geeft hij elk volk een pak 'Nectarpoll' en in een mum van tijd hebben de bijen het pakje verorberd. Mijn vriend glundert: zijn bijen staan sterk en gezond, klaar voor de voorjaarsdracht. Prikkelvoeding stimuleert immers de koningin en ze gaat volop aan de leg.

Maar moet de koningin nu al volop aan de leg gaan? Moeten bijen aangeprikkeld worden in het vroege voorjaar? Dat blijft een open discussie. Door prikkeldeeg neemt de broedaanzet toe. Dat vraagt extra broedverzorging en daartoe hebben de bijen stuifmeel nodig. Hebben ze nu onvoldoende stuifmeelreserves in de kast en kunnen de bijen wegens het slechte weer geen vers stuifmeel halen, dan is de broedverzorging ontoereikend en krijgen de larven onvoldoende stuifmeel. Maar laten we optimistisch zijn en ervan uitgaan dat het weer dit jaar zal meevallen en dat er zeker geen stuifmeeltekort zal zijn. De koningin legt volop en de larven worden optimaal gevoed. De volken worden sterk, heel sterk, zo sterk zelfs dat ze al gauw de zwermkoorts te pakken krijgen. En wat heb je dan gewonnen?

Ik laat mijn volken op het ritme van de natuur harmonieus ontwikkelen tijdens het vroege voorjaar. Geen ingrepen, geen prikkelvoeding. Ik zorg er wel voor dat ze voldoende wintervoeding gekregen hebben en dat er veel voorjaarsbloeiërs in mijn tuin staan. En wees gerust: begin april staan ze zeker klaar voor de lentedracht.

Bodemplank

In alle bijenboekjes en cursussen staat er dat je in maart de bodemplank moet reinigen. Op de bodemplank liggen wel eens dode bijen, stukjes raat, wasmul en condensatievocht. Alhoewel dit alles bij varroabodems sterk gereduceerd is.

Sterke volken ruimen meestal zelf hun huishouden op en deze kasten laat ik dan ook ongemoeid. Bij zwakkere volken kan dit al eens problematisch zijn en een haard van ziekten en besmettingen worden. Het is dan aangewezen om de bodemplank te vervangen door een verse klaarstaande bodemplank. Dit kan vlug gaan en als je het voorzichtig doet, kun je het zonder de bijen te storen.

Van de weggenomen bodemplank kunnen we heel wat aflezen:

- dode bijen: een paar honderd dode bijen op de bodemplank is nog niet verontrustend;
- hoeveel gangen wasmul liggen er? Hieruit kunnen we zien hoeveel ramen de bijen bezetten. Een goed volk moet begin maart minstens 5 tot 6 ramen bezetten;
- ligt het wasmul tot aan de achterkant van de bodem, dan is het laatste voedsel aangesproken en is noodvoeding geboden;
- er liggen veel honingkristallen: watergebrek;
- wasmotlarven;
- uitwerpselen van muizen;
- varroamijten...

Nog eens: wie werkt met varroabodems kan al deze vaststellingen doen op de bodemschuif. Eenvoudiger kan het niet en men stoort niet eens de bijen.

Eén of twee rompen

De meeste imkers onder ons werken met simplex en overwinteren bijgevolg op twee rompen. Begin maart hebben de

bijen ruimte zat en sommige imkers grijpen dan ook in en nemen de onderste romp weg. Ik vraag me af wat ze hiermee beogen. Persoonlijk zie ik weinig voordelen van dergelijke praktijken. Bovendien komt het nogal eens voor dat het broednest over de twee rompen verdeeld zit. Wat dan? Ramen verhangen en het broednest herschikken zou ik niet doen deze tijd van het jaar. Maar laten we veronderstellen dat alles is volgens het boekje en dat het broednest nog helemaal in de bovenste romp zit. We nemen de onderste bak weg en de bijen zitten heel knusjes warm en dicht bijeen op één romp. Maar dat is van korte duur. Een paar weken later is de kolonie aan uitbreiding toe en moeten we weeral ingrijpen om de tweede romp te plaatsen. Dat is nog eens de bijen storen met alle risico's van dien.

Ik laat liever alles zijn natuurlijke gang gaan. De bijen weten beter dan wij hoe en wanneer ze hun broednest moeten uitbreiden en tijdens de voorjaarscontrole in april hebben we ruim de gelegenheid om oude zwarte ramen te vervangen. Trouwens, zoveel onbruikbare raten zitten er niet tussen, tenminste als je vóór het inwinteren grote kuis gehouden hebt.

Beruchte eerste april in maart

We kennen het allemaal: de beruchte eerste april. Op dat moment zijn de oude bijen grotendeels uitgestorven, terwijl het aantal jonge bijen nog gering is. Het is dan een kritiek moment waarop de nosema-ziekte kan toeslaan.

Ik weet niet of het aan mij ligt, of aan de bijen, of aan het weer, maar op 1 april zitten de meeste kasten al goed gevuld met bijen en vragen ze zelfs om uitbreiding. De beruchte eerste april valt de laatste jaren minstens twee weken

vroeger. Volledigheidshalve moet ik er wel bijvoegen dat ik imker met carnica-bijen en naar het schijnt zijn die er in het voorjaar nogal vroeg bij. Misschien moeten wij in de toekomst spreken van de beruchte eerste maart.

Samenvatting taken in maart

We kijken af en toe of er condensatiewater uit de kasten loopt en bij goed vliegweer controleren we of de bijen met stuifmeel toekomen.

Heel zwakke en darrenbroedige volken ruimen we best op.

Met middelmatige volken kunnen we nog even uitkijken. Maar wie al van bij de aanvang achterop is, zal zeker niet als eerste de eindmeet halen. Epo of andere prikkeldeeg

zal niet veel helpen. Verenigen kan in sommige gevallen.

Sterke volken laat je gewoon ontwikkelen. Zij hebben voldoende voorraad en energie om klaar te staan voor de voorjaarsdracht. Je hoeft ze zeker geen handje toe te steken, ze kunnen het zelf wel alleen aan.

Bodemplanken kan je vervangen en reinigen, maar sterke volken kuisen zelf de wintertroep op.

Laat de bijen met rust en begin niet in de kasten te rommelen. Laat de koningin ongestoord gedijen tussen haar hofstaat. Blijf liever rustig in je eigen hofstaat zetelen en als je dan toch behoefte hebt om eens een koningin onder handen te nemen, neem moeder de vrouw op schoot. Misschien wordt zij ook eens graag vertoeteld. De bijen en de

koningin des huizes zullen je heel dankbaar zijn.

zat. 8 maart 2008
Informatiecentrum Bijenteelt
Krijgslaan 281, S33
Gent

Studiedag

BUCKFASTBELANGEN VERENIGD Regio Vlaanderen

- 10 u. 'Invoeren van een koningin: waarom, wanneer?', door Paul Beullens
- 11 u. 'Mijn bedrijfsmethode', door Jos Guth
- 17 u. Einde.

Inkom gratis
Iedereen is van harte welkom

BUCKFASTKONINGINNEN

Standbevruchte F1-koninginnen uit de exclusieve selectie van Eugen Neuhauser uit Oostenrijk.

Eigen bevruchtungsstand met geselecteerde darrenlinie.

Gaston Van de Vloet

Pachtersdreef 94
2580 Putte

Tel./fax: 015-75.80.86
GSM 0477-39.27.39

"Het Korfje" door Jos. S. Beyers

IMKER HERMAN TORFS

Groothandel in Belgische honingsoorten, gegarandeerd van eigen bijen:
koolzaad- en zomerhoning

Bijenvolken te huur voor kappen en serres
Tel. 016-56.87.64 of 0497-19.99.60

HET MISVORMEND VLEUGELVIRUS

Alois Schotanus

Virussen worden alsmáar vaker aangewezen als één van de belangrijkste oorzaken voor de zware winter- en voorjaars-verliezen. Zij zouden ook aan de basis liggen van **de totale ineenstorting van bijenvolken**, wat men sindsdien het **CCD**, of **Colony Collaps Disorder** is gaan noemen. De verdachte boosdoener kreeg ook al een naam: het **Israëli Acute Paralysis Virus**, -IAPV- dat nog maar zeer onlangs geïdentificeerd werd. Maar lang niet alle wetenschappers zijn de overtuiging toegedaan dat het **IAPV** op zich, een dergelijk catastrofale impact zou hebben. (*) Een virusinfectie waarvan de symptomen en de gevolgen al langer bekend zijn, is het **DWV**, of **het Deformed Wing Virus**, zo genoemd omdat het zo duidelijk te herkennen is aan de misvormingen van de volwassen bij en meer in het bijzonder aan de misvormde vleugels. Daarom noemen wij het in onze taal **het misvormend vleugelvirus**. Het is één van ca 20 virustypes waarvan bekend is dat zij bij honingbijen voorkomen. Het virus werd voor het eerst geïsoleerd in de vroege 1980-jaren, in een monster van misvormde bijen, afkomstig uit Japan. Thans wordt dit RNA-virus wereldwijd aangetroffen.

Bijen geïnfecteerd door het misvormend vleugelvirus. (foto: ARS-USDA)

Virussen: klein, gemeen ... en succesvol !!

Virussen behoren tot de meest succesvolle organismen die de loop van de evolutie heeft voortgebracht. Ze behoren wellicht tot de oudste archetypes in het universum en dartelden al vrolijk op onze aarde rond, lang voor er eenvoudige celstructuren tot stand kwamen.

Naast andere virussen kunnen zij alle andere levende organismen, - zelfs bacteriën - infecteren. Hun structuur en hun levenscyclus zijn van een elegante eenvoud: het infecterend virus injecteert letterlijk zijn eigen genetisch materiaal in een cel van de waard. Vervolgens neemt het genetisch materiaal van het virus het commando over het genetisch materiaal van de waardcel. Het dwingt de waardcel om alsmáar meer virussen te produceren. Daarbij kiest het virus welke weg het verder wil opgaan. Ofwel dwingt het virus de waardcel om massaal viruspartikels aan te maken tot de waardcel barst, waarbij dan andere cellen en organismen geïnfecteerd worden; ofwel kan het virus zich incorporeren in het genetisch patroon van de waardcel en kampeert het daar in een non-actieve fase tot een betere opportuniteit tot expansie zich aandient. Dat kan dan bijv. één of andere stressfactor zijn, of een andere ziekteverwekker, die a.h.w. het signaal geeft aan het virus om eveneens actief infectueus te gaan optreden.

Nog een sinister aspect van het virus bestaat erin dat zijn genetisch materiaal niet erg

stabiel is. Het kan zeer gemakkelijk muteren en het ontstaan geven aan een resem van nieuwe varianten. Een mooi voorbeeld is het influenzavirus dat ons elk jaar onder één of andere vorm komt plagen tijdens de najaars- en de winterdagen, hetzij als een hardnekkige hoofdkoudheid, een aanslepende bronchitis, vervelende darmstoornissen, spierpijnen en reumatische aandoeningen tot en met een levensgevaarlijke ontsteking van de hartspeer. Om maar te zwijgen van het vogelgriepvirus, het Hongkongvirus etc. etc.

De meeste bijen zitten opgezadeld met virussen, zonder dat ze daarom de specifieke symptomen of andere ziekteverschijnselen moeten vertonen. Ze wachten gewoon een gunstige gelegenheid af om zich massaal te manifesteren. Het hangt er ook van af waar het virus zich genesteld heeft. Zo hebben onderzoekers van het *Bienen Instituut van Hohen Neuendorf* vastgesteld, dat de bijen de symptomen van het misvormend vleugelvirus maar zullen vertonen wanneer het virus in de kop van de bij aanwezig is, en meer bepaald dan nog in de hypopharyngale klieren die de koninginnenbrij voortbrengen. (*)

Werksterbij met verschrompelde vleugels:
Symptoom van een DWV-infectie.
(foto: PPO:Bijen-Wageningen) (*)

Symptomen van het DWV

Het misvormend vleugelvirus of DWV (**=Disformed Wing Virus**) verraaft zich door de misvorming van de vleugels en het achterlijf van volwassen bijen, in kolonies die zwaar aangetast zijn door de varroamijt. De vleugels zijn verschrompeld, het abdomen ingekort, afgerond, verkleurd; de bijen vertonen verlammingverschijnsels. Bijen met deze symptomen hebben een zeer korte levensduur - minder dan 48 uur - en worden nog voor hun dood door de werksters uit de kast verwijderd.

Bij labo-onderzoek worden enorm veel viruspartikels aangetroffen in de aangetaste bijen, in vergelijking met de bijen van dezelfde kolonie die de symptomen niet vertonen. Zelfs wanneer varroa niet aantoonbaar aanwezig is, kunnen de bijen toch drager zijn van het virus, zonder dat de symptomen waarneembaar zijn. De ziekteverwekker neemt dan een afwachtende houding aan. Het virus verspreidt zich 'horizontaal' door de voedseluitwisseling tussen de volwassen bijen en de larven, en 'vertikaal' via de eierstokken van de koningin en het sperma van de darren. (*)

Deze dar is slachtoffer van de DWV-infectie.
(foto: W.L.Rudi Neumeyer)

Verspreiding via varroa

De spectaculaire symptomen van een DWV-infectie zijn altijd geassocieerd met een overweldigende aanwezigheid van **varroa destructor** in de aangetaste kolonie. Het merkwaardige is dat de mijt zelf, nog meer virussen herbergt dan de zwaar geïnfecteerde bijen. Het komt erop neer dat de varroa niet alleen een doelgerichte vector is bij de verspreiding van het DWV, maar de mijt functioneert bovendien als een vermenigvuldigingsincubator, als een broedmachine, die de impact, het 'succes' van het virus binnen het bijenvolk nog sterker aandikt.

De combinatie van mijten met DW-virussen veroorzaakt een onderdrukking, de uitschakeling zelfs, van het immuunsysteem in de bijen; hun weerstandvermogen wordt uitgehold. De gevoeligheid t.a.v. andere opportunistische ziekteverwekkers wordt sterk verhoogd. Daarbij denken we dan aan andere virussen, zoals het hiervoor genoemde IAPV; aan bacteries, zoals het vuilbroed, aan sporen van bijv. **noosema ceranae**. Dat alles samen maakt de weg vrij voor de totale ineenstorting: het verschijnsel van het mysterieus verdwijningssyndroom, **het Colony Collapse Disorder**.

Ook bij hommels ! (*)

Lange tijd koesterde men de hoop dat we het DWV een halt zouden

kunnen toeroepen als we eerst maar de varroa onder controle kregen. Maar nu blijkt dat het virus niet noodzakelijk een mijtvector nodig heeft om zich te verspreiden. Hoe geraken we dan ooit verlost van dit DWV ?

Een en ander kwam aan het licht toen men hommeltjes ontdekte met misvormde vleugels.

Het labo-onderzoek van de virussen bij de hommels, wees uit dat ze dezelfde genetische make-up hadden als het DWV bij de honingbijen.

Hoe kwamen die virussen bij de hommels terecht ?

Een mogelijk scenario zou erin bestaan dat hommels bij gelegenheid een bijenkast binnendringen om er honing te roven. Zat het virus wellicht in de geroofde buit ? Een andere mogelijkheid ligt besloten in de nauwe associatie van bijen en hommels.

Hoe dat precies gebeurt ?

Voor de bestuiving in kassen en serres worden het hele jaar rond hommels ingezet. Om ze ook in de wintermaanden te activeren, wordt de gepaarde hommelskoningin bedwelmd met koolstofdioxide en krijgt ze een handvol jonge werkbijen mee in haar kastje, om de werkzaamheden in het nest te beginnen. Die jonge gastbijen verzorgen de hommelskoningin en stimuleren haar eerste broedaanzet. De hommels worden ook gevoed met stuifmeel dat voordien door honingbijen werd verzameld. Aldus is er een breed contact mogelijk tussen hommels en honingbijen, waardoor het DWV gemakkelijk van de ene familie op de andere kan overstappen. Indien het virus het weefsel van de hommels kan infecteren, zoals het dat doet bij de honingbij, dan is de tijd niet ver meer weg dat ook de hommelskwekers met het

DWV-probleem zullen geconfronteerd worden.

Voorkomen beter dan genezen

In feite kunnen we onze bijen niet genezen, wanneer zij de symptomen vertonen van het DWV. Tegen virussen is namelijk geen kruid gewassen. We kunnen wel maatregelen nemen om een

uitbraak van de infectie te voorkomen. Dat betekent op de eerste plaats een effectieve varroabestrijding het hele jaar rond. En verder moeten we nodige schikkingen treffen om de vitaliteit van de bijen en de harmonie in het bijenvolk te ondersteunen.

(*) Zie ook:

- 'Mysterieuze verdwijnsiekte' - A. Schotanus - ons Maandblad - december 2007
- 'Koningin geeft virussen door' - A. Schotanus - ons Maandblad - september 2007
- 'A closer look at Deformed Wing Virus.' - K. Traynor - American Bee Journal November 2007
- 'Varroa bestrijden ...' - PPO-Bijen - Wageningen - 2006
- 'Newsletter' - <http://entomology.udavis.edu/faculty/mussen/NovDec2006.pdf>
- 'Virussen in bijenvolken' - G. De Roeck - ons Maandblad - sept., okt., nov. 2005.

Een nieuwe wind
in IMKERLAND

HONINGRAAT

Uw partner voor alle imkerbenodigdheden

Volledig nieuw gamma kwalitatief imkersmateriaal waaronder:

- Alles voor de koninginnteelt
- Honigbehandeling
- Bijenkasten in hout en styropor
- Waswafel voor elk mogelijk raamformaat

Open sinds: zaterdag 1 maart 2008
toegang vrij

Openingsuren: Ma en Woe: 17u - 19u

Vr: 16u - 19u

Za: 09u - 17u

Zo: op afspraak

e-mail : info@honingraat.eu

HOOGSTRAAT 31
9250 WAASMUNSTER

Tel: 0494/66.00.94

Fax: 052/70.01.82

www.honingraat.eu

DIERGEENEESKUNDIG MIDDEL TEGEN DE VARROA(*)

Andermatt BioVet GmbH

Vertaling: Alois Schotanus & Dries Laget

Verpakking met 2 x 5 = 10 THYMOVAR® - plaatjes

De werkzame stof

Thymol is een etherische olie, die - zoals zijn naam verradt - van nature voorkomt in de tijmplant, maar die eveneens langs scheikundige weg kan geproduceerd worden. Wanneer thymol in een bijenkast verdamp, worden de varroamijten die ermee in aanraking komen, gedood. Thymol dringt echter niet door tot in de gesloten broedcel. Om effectief te zijn, moet thymol lang genoeg in het broednest aanwezig blijven, ten einde ook de mijten op de uitlopende bijen te kunnen treffen.

Thymol is enkel effectief tegen open broed.

Het product

THYMOVAR® bestaat uit een textielplaatje dat gedrenkt is in de werkzame stof: thymol. Elk plaatje

bevat 15 g thymol van levensmiddelenkwaliteit. Door de verdamping van het thymol in de geïmpregneerde plaatjes, ontstaan in de bijenkast luchtconcentraties die voor de varromijt giftig zijn, maar door de bijen nog goed verdragen worden. De behandeling met THYMOVAR® is zeer eenvoudig, tijdbesparend, effectief en zonder risico voor de imker.

De plaatjes worden op de toplatten van de broedbakken gelegd.

Gebruik en dosering

Na de honingooft de Thymovar-plaatjes op de broedramen leggen. Na drie à vier weken de plaatjes vervangen door nieuwe, en deze na drie à vier weken verwijderen. Op een volk op één bak, legt men één (in twee gesneden) plaatje. Op een volk op twee bakken: twee plaatjes. Zie tekening onder. Op een volk op Dadantromp: anderhalf plaatje.

Tijdstip van behandeling

Eerste behandeling: zo vroeg mogelijk na de honingooft, in juni/juli.

Tweede behandeling onmiddellijk aansluitend op de eerste of ten laatste midden september.

Er moet broed aanwezig zijn in het volk (i.v.m. de temperatuur in de kast) en de bodem moet van onderen afgesloten zijn (bijv. met de varroaschuif). De dagtemperatuur mag niet lager zijn dan 12°C en niet hoger dan 30°C. De beste werking geeft Thymovar® bij dagtemperaturen tussen 20 en 25°C. Thymovar® is ook in het voorjaar werkzaam, indien aan de hiervoor vermelde voorwaarden (broed en temperatuur) voldaan is. Uiterlijk één week voor de plaatsing van de honingkamers, moet dan het product verwijderd worden. Maar het wordt aangeraden geen honing te oogsten bij in het voorjaar behandelde volken, aangezien thymol zich in de honing begeeft en de concentratie de smaakgrens kan overschrijden.

Effectiviteit

In optimale omstandigheden worden 85 tot 95% van de mijten gedood. Dit percentage is o.m.

afhankelijk van de sterkte van het volk, van de weersomstandigheden en van de graad van de varroabelasting. Zo zal bij volken met een klein broednest het percentage gevoelig lager liggen, doordat een klein volk niet voldoende warmte kan genereren voor een optimale verdamping.

De plaatjes mogen niet afgedekt worden met een plasticfolie. Om de verdamping niet te belemmeren zal tussen plaatjes en afdekfolie/dekplank min 5 mm afstand aangehouden worden.

Mogelijke neveneffecten

Het is mogelijk dat de bijen de honingvoorraden in de onmiddellijke nabijheid van de thymolplaatjes omdragen. Om dezelfde reden kan het opnemen van inwinteringsvoedsel dat boven op de toplatten aangereikt wordt, achterwege blijven. Open broed in de onmiddellijke nabijheid van de plaatjes, kan eveneens door de bijen verwijderd worden; daarom is een min. afstand van 4 cm van de plaatjes tot het broednest, aan te bevelen.

Thymovarplaatjes op min. 4 cm van broednest.

Residuvorming

Na een Thymovar-behandeling kunnen resten thymol (residu's) achterblijven in de honing en de was, maar deze worden snel afgebroken. Als Thymovar volgens de gebruiksaanwijzing en na de honingdracht aangewend wordt, komen er geen residus in de honing. Behandel nooit met Thymovar tijdens de honingdracht, want dan heeft de honing een te hoge thymolconcentratie.

Geïntegreerde aanpak

De aanwending van THYMOVAR® in het actieve seizoen in combinatie met OXUVAR® in de broedloze periode (november - december), geeft een goed resultaat bij de bestrijding van de varroamijt.

Het gebruik van deze diergeneeskundige middelen sluit geenszins de bestrijding uit d.m.v. bedrijfsmatige ingrepen (darrenvangraam, afleggers, kunstzwermen...).

Productinformatie

THYMOVAR®

Werkzame stof: thymol

Samenstelling: THYMOVAR® bestaat uit geïmpregneerde plaatjes die elk 15 g thymol van levensmiddelenkwaliteit bevatten. Eén geïmpregneerd plaatje bevat 15 g werkzame stof, thymol + 5,8 g cellulose textielplaatje - afm.: 50 x 145 x 4,3 mm.

Aanwendingsgebied:

Behandeling van de varroase bij honingbijen (*Apis mellifera*) veroorzaakt door de varroamijt (*Varroa destructor*).

Tegenaanwijzigingen: Niet gebruiken bij dagtemperaturen boven 30° C.

Nevenwerkingen: De mogelijkheid bestaat dat de bijen de voedselvoorraden in de onmiddellijke nabijheid van de plaatjes omdragen. Broed dat dichter dan 4 cm bij de plaatjes ligt, kan verwijderd worden door de bijen. Wanneer bij de behandeling de dagtemperaturen boven de 30° C stijgen, kan een lichte onrust in het bijenvolk optreden; ook een geringe sterfte van bijen en larven, kan zich dan voordoen. Bij gelijktijdige behandeling en voeding, kan de voedselopname teruglopen.

Een overdosering kan eveneens tot onrust in het volk leiden; dode bijen en larven kunnen dan aangetroffen worden voor de kast. Overtollige plaatjes moeten dan uit het volk verwijderd worden.

Wachttijd: honing - nul dagen. Het product niet aanwenden tijdens

de drachtperiode. Geen behandelde raten slingeren in het voorjaar.

Voorzorgsmaatregelen:

- Opslag en bewaring:
 - Het product buiten het bereik van kinderen bewaren.
 - Opslag onder de 30° C
 - Niet in de koelkast of diepvriezer bewaren.
 - Beschutten tegen vorst en rechtstreeks zonlicht.
- Houdbaarheid:
 - Na het openen van een zakje, moeten alle plaatjes meteen verbruikt worden.
 - Het product niet meer gebruiken na de vervaldatum (zie rand van de verpakking)
- Afvoer: Diergeneesmiddelen waarvan men zich wil ontdoen, mogen niet afgevoerd worden via het circuit van het gewone huishoudelijk afval. Ze mogen evenmin via de riolering afgevoerd of gedumpt worden in vijvers en/of waterlopen; THYMOVAR® kan gevaarlijk zijn voor vissen en in het water levende organismen.

Waarschuwing

Omwille van mogelijke contactdermatitis zoals prikkeling van de huid en de ogen, moet rechtstreeks contact met huid en ogen vermeden worden. Bij huidcontact de betrokken plek grondig met water en zeep wassen. Bij oogcontact de ogen onmiddellijk overvloedig met zuiver stromend water spoelen en onverwijld een dokter raadplegen. Bij het gebruik van diergeneeskundige middelen is de imker verplicht de gepaste beschermende kledij te dragen (handschoenen, bril...)

Apotheekplichtig product.:

Verkoop en distributie via apotheker, dierenarts of door Min. Landbouw / Volksgezondheid gemandateerde instanties

(*) **Nota:** Vrijblijvende informatie op basis van de gegevens verstrekt door de producent: Andermatt BioVet GmbH, Stahlstrasse 5, DE- 88339 Bad Waldsee

Zie ook de bijsluiter in de verpakking en www.andermatt-biovet.de/p/thymovar.phtml

(foto's: Alois Schotanus)

Gemeenschappelijke aankoop Varroa-bestrijdingsmiddelen

Dries Laget

Labo voor Zoöfysiologie, UGent

Varroa destructor is mede verantwoordelijke voor het grote aantal bijensterften de afgelopen jaren. Een hoog aantal mijten in een volk verzwakt de bijen zo sterk dat de dood van de kolonie na enkele jaren onafwendbaar wordt. Gepast optreden en bestrijding van de mijt is een absolute noodzaak en eigenlijk een verplichting voor elke imker die niet alleen zijn eigen bijen wil zien overleven, maar ook de bijen van de buurman wil sparen.

In het voorjaar wordt via het wegsnijden van gesloten darrenbroed de mijtenpopulatie onder controle gehouden. Daarna worden nog twee behandelingen aangeraden:

1) In de zomer (na de laatste honinggoogst):

Zodra de laatste honing geslingerd is, moet behandeld worden. Op dit moment is het bijenvolk nog sterk en groeit de mijtenpopulatie snel. Niet behandelen zou sterk verzwakte winterbijen voortbrengen. Om geen residuen in de honing te krijgen, mag pas behandeld worden na de laatste honinggoogst!

Thymol: Toegelaten in de zomermaanden (maart-september). Verkoop van dit middel is toegestaan in België en wordt door ons aangeboden onder het product: Thymovar®

2) In de winter (als er geen broed aanwezig is):

Mijten worden gedood bij contact met oxaalzuurkristallen. De veiligste manier om dit oxaalzuur in een bijenvolk te brengen is door een oxaalzuuroplossing op de bijen te druppelen. De bijen worden slechts kortstondig verstoord en de behandeling haalt een effectiviteit van 95 tot 98%. Zo zijn de volken tegen het voorjaar zo goed als mijtenvrij en kunnen zij met gezonde bijen in het voorjaar starten.

Voor oxaalzuur is geen geneeskundig middel op basis hiervan erkend in België. Maar op voorschrift van een dierenarts kan een product erkend in een naburig land wel gebruikt worden. In kader van deze gemeenschappelijke aankoop zal het voorschrift éénmalig worden verstrekt voor alle deelnemende imkers. Oxaalzuur wordt aangeboden in de vorm van een magistrale bereiding*.

Nota:

Fluvalinaat: was voor het laatst toegelaten als bestrijdingsmiddel in februari 2008.

Coumafos: is toegelaten in de wintermaanden, maar wordt niet meer geproduceerd.

Praktisch:

Imkers die gebruik willen maken van de gemeenschappelijke aankoop van bestrijdingsmiddelen, moeten ons onderstaand bestelformulier terugsturen. Thymovar zal per provincie worden geleverd op een Provinciale vergadering in juni. Oxaalzuur wordt geleverd op de Provinciale vergadering in de herfst.

Bestelling dient te gebeuren met onderstaand formulier en dient ons te bereiken voor 31 maart 2008.

BESTELFORMULIER

Terugsturen naar: Labo voor Zoöfysiologie, Krijgslaan 281 S33, 9000 Gent

Product	Aantal	Prijs	Totaal
Thymovar (pakje met 10 stroken; goed voor 2,5 volken)		€ 18	
Oxuvar (500 ml; goed voor 10 volken)		€ 14	
		Totaal:	

Ik schrijf nu euro over op rekeningnr. 737-0120652-27 p/a Labo voor Zoöfysiologie.

Met vermelding van lidnummer en de hoeveelheid bestelde producten.

Naam:

Lidnummer:

Adres:

Telefoon:

Handtekening:

ONDERZOEK NAAR ZWARE METALEN IN PRIMAIRE PRODUCTEN ZOALS HONING EN WAS INGEZAMELD DOOR HONINGBIJEN IN NOORD-LIMBURG

Dr. M. Asperges en prof. dr. R. Valcke

Inleiding

Vervuiling met zware metalen zoals lood (Pb), zink (Zn) en cadmium (Cd) was in het verleden vooral afkomstig van de non-ferroindustrie (zinksmelterijen), zoals in Vlaanderen bekend in de Noorderkempen, Overpelt, Hoboken en Olen (Balen) - laatste drie nog actief. Bovendien werd tot 1986, en zelfs later, lood toegevoegd aan benzine als antiklop middel. Sinds 2000 is lood totaal verboden in brandstof maar de achtergebleven kleine stofdeeltjes, die lood bevatten, blijven ons nog steeds parten spelen en dit merken we vooral langs de drukke wegen waarvan we in België goed voorzien zijn. Vroeger en ook nu nog, in zeer oude woningen, werd lood verwerkt in de waterleidingsbuizen. Vandaar dat bij het herstellen van een lek de hulp van de loodgieter gevraagd werd! Verder kennen we allemaal de loodmenieverf en diegenen onder ons die in de vroegere 'loodkabinen' van de autoassemblage gewerkt hebben, zullen zich nog het loodleggen herinneren in de autoindustrie. Lood is ook aanwezig in kristalglas, het geeft er de mooie klank aan. Cadmium is altijd aanwezig geweest in de zinksmelterijen en vooral in de uitstoot. Bovendien leverde de non-ferroindustrie massaal veel zinkslakken als afval. Deze cadmiumrijke zinkslakken werden veelvuldig gebruikt voor het opvullen van bos- en parkwe-

gen en wijkpleintjes, wat uiteraard een cruciale fout was. Hierdoor is deze historische vervuiling nu nog steeds aanwezig. Ook sigarettenrook bevat veel cadmium, alsook batterijen die vroeger verbrand werden en voor heel veel problemen zorgden. Zink wordt nu nog veel gebruikt in de industrie en in dakbekleding of afvoer van hemelwater. Het verzinken van metalen is nog steeds een belangrijke industrie. Zelfs in de farmacie wordt zink gebruikt in zalven.

Op dit ogenblik zijn vooral lood, cadmium en andere vervuilende metalen nog massaal aanwezig in ons leefmilieu onder de vorm van fijne, rondzwevende stofdeeltjes die zich vastzetten op groenten en fruit of in het oppervlaktewater neerslaan. Ze blijven zorgen voor zeer veel gezondheidsproblemen.

Ons onderzoek kaderde in het 'Vlaams Honingproject' en geniet de financiële steun van de Europese Unie in toepassing van de Verordeningen (EG) nrs. 1221/97 en 2003/97 van de Raad. De algemene coördinatie van het Honingproject berustte bij prof. dr. F. Jacobs van de Universiteit Gent. Aan dit onderzoek werkten een aantal imkers uit Noord-Limburg en Hasselt mee alsook wetenschappelijke medewerkers van het departement SBG van Universiteit Hasselt te Diepenbeek. De onderzochte stalen zijn afkomstig van de honingbijkolonies van de meewerkende imkers en van de experimentele bijenstand te

Hasselt- Herkenrode. Er werd bewust gekozen om de namen van de betrokken imkers niet op te nemen in deze publicatie. Iedereen werkte immers op vrijwillige basis mee aan dit onderzoek.

Reeds vroeger werd door Celechovska O. (2001), Vorlova L. (2002), Bogdanov S. (2003), Bratu I. & Georgescu C. (2005) en Erbilir F. & Erdogru O. (2005) onderzoek verricht naar zware metalen in honing. Zij werkten op bloesemhoning, bloemenhoning en blad-honing of honingdauw. Het hiernavolgende onderzoek ligt in dezelfde lijn, alleen hebben wij gekozen voor vroegere industriële sites in de provincie Limburg. Naast de sites die de laatste jaren opnieuw ingenomen werden door industriële gebouwen, zoals in Lommel-Maatheide of gesaneerd zoals in Rotem (de arseenopslagplaats), zijn er nog steeds de verharde boswegen en pleintjes die opgevuld werden met sintels en afbraakmateriaal. Hierdoor is de vervuilde oppervlakte erg groot. Voor Noord-Limburg alleen gaat het over een oppervlakte van meer dan 280 km² (Van Belleghem F. 2007).

1. Probleemstelling

- Is er contaminatie met zware metalen: zink (Zn), lood (Pb), cadmium (Cd,) in de eindproducten (honing en was) die door de honingbijen worden geproduceerd of verwerkt?
- Zijn er zware metalen aanwezig in de door mensen geconsumeerde honing, een primair

eindproduct? We weten dat lood en gedeeltelijk ook cadmium opgenomen wordt door planten.

- In deze publicatie wordt alleen aandacht besteed aan het primaire eindproduct honing. Was werd onderzocht omdat de honing in was wordt opgesteld en verzegeld.

2. Hypothese

- We gaan er vanuit dat er contaminatie is, gezien honing afkomstig is van de basisproducten (nectar en stuifmeel) die door de honingbijen gehaald worden op planten in het vervuilde gebied.
- Stofdeeltjes zijn de belangrijkste oorzaak van contaminatie.
- De ingezamelde basisproducten, door de honingbijen bewerkt of verwerkt, worden door de imker geoogst en verhandeld als primair consumptieproduct. Het moet dus voldoen aan de opgelegde wetgeving.

3. Waar in Limburg gebeurde het onderzoek?

Het is al lang geweten dat er in Noord-Limburg (Lommel, Overpelt, Rotem, Reppel, Achel), Hoboken en een deel van de Antwerpse Kempen (Balen) veel problemen zijn rond de oude en bestaande zinkverwerkende industrie. Ook het bedrijf in Budel (Nederland) draagt zijn steentje bij aan deze problemen. Sommige plaatsen worden in de volksmond zelfs beschreven als de 'Sahara' (Lommel), want er groeit niets meer. Een groot deel van het oude, vervuilde stort van de oude zinkfabriek in Lommel-Maatheide werd vermalen en gebruikt in wijken en pleintjes, ook in bossen om brandwegen te verharderen. Hierdoor is het probleem natuurlijk nog groter geworden. Ook nu nog komen er stofwolken vrij, gecontamineerd met zware metalen als er gewerkt wordt op de terreinen van de vroegere zinkindustrie. Het arseenafval in Reppel werd eindelijk opgeruimd, maar het lag zeer lang open en bloot tot OVAM aan deze

vervuiling een eind maakte. De zichtbare vervuiling is dus weg maar niet die in de bodem. Planten en zwammen op deze bodems nemen nog steeds zware metalen op. Een niet te onderschatten bron van vervuiling met zware metalen zijn ook de grote en kleine metalliserende of coating-bedrijven; sommige kleine bedrijfjes hebben - legaal of illegaal - spuitcabines voor het herstellen van auto's en het metalliseren of coaten van metalen zoals hekken en andere siervoorwerpen. Deze bedrijven zouden normaal voldoende filters moeten hebben en gebruiken. Dit wordt streng gecontroleerd.

Eén van de maatregelen die de overheid nam - na vaststelling van de vervuiling en het gevaar voor de volksgezondheid - was het verbod op het kweken en eten van bladgroenten uit eigen tuin. Nooit echter is er sprake geweest van andere voedingsmiddelen die ook ter plaatse gewonnen werden. Recenter begint men zich ook zeer ernstig zorgen te maken over het fijne stof dat door de bevolking wordt ingeademd.

Volgende plaatsen werden voor het onderzoek uitgekozen: Lommel-Maatheide, beïnvloed door de oude zinkfabriek en de nog werkende fabriek van Balen (Antwerpen), Lommel-Kolonie, Bocholt, gelegen richting Weert (NL), in de richting van de nog werkende fabriek van Budel (NL), Overpelt-Fabriek met eveneens nog werkende fabriek, Hechtel (speciaal voor de metalliserende of coatingbedrijven) en als mogelijk nulpunt, ver van de zware metalen verwijderd, Hasselt-Herkenrode, de experimentele bijenstand van de LIB vzw. Vermits Herkenrode dicht tegen de autostrade Antwerpen-Liège ligt, werd er een nieuwe standplaats bijgenomen in Sint-Huibrechts-Hern, verder weg van de verkeersaders. De huidige nog werkende fabrieken, hebben tot nu toe zeer veel inspanningen gedaan om de

milieuvervuiling te beperken maar toch zal blijken uit het onderzoek dat er nog steeds problemen zijn. Een andere belangrijke stap in de goede richting is het dalend gebruik van loodhoudende benzine en het steeds minder verwerken van lood in de verfindustrie.

Boven de rode lijn ligt het gebied dat

historisch of door de nog werkende industrie vervuilde is.

De groene hokken zijn de plaatsen van de staalnamen.

4. Werkwijze

4.1 De staalnamen

Met de betrokken imkers werd afgesproken dat ze hun kolonies ter beschikking hielden voor het experiment of dat ze van de LIB vzw uit de experimentele bijenstand kolonies konden krijgen. Tweemaal per jaar werden er stalen genomen: de eerste maal in juni, na de voorjaarsdracht en bij het begin van de zomerdracht, de tweede keer begin september, na de zomerdracht en nog voor het eigenlijk inwinteren van de bijen. De stalen werden steeds door dezelfde personen genomen. Er werden monsters van 5 tot 10 g genomen van honing en maagdenwas,

4.2 Meting van het gehalte aan zware metalen

Dit gebeurde op het labo van het CMK Applied Chemistry Universiteit Hasselt, door de diensten van prof. R. Carleer en medewerkster mevrouw G. Cuyvers.

Werkwijze

De ontsluitingen gebeurden met behulp van zuren zoals HCl en

HNO_3 in aanwezigheid van H_2O_2 . De analyses van de resulterende oplossingen werden uitgevoerd met behulp van een PE Optima 2000dv ICP-OES spectrometer voor Zn en een Zeeman grafietoven-AAS (PE 5100).

5. Welke schadelijke invloed hebben zware metalen zoals Pb, Cd en Zn op de mens?

5.1 Lood (Pb)

- Vermindering van fijne motoriek bij kinderen. Minder goede leerprestaties op het vlak van leren en kennis verwerven in de basisschool.
- Bij volwassenen verhoogde bloeddruk en hoger risico bij hart- en vaatziekten.
- Opstapeling in het skelet en verlies aan calcium, wat aanleiding geeft tot osteoporose (beenderbroosheid)
- Opstapeling van lood neemt toe bij ouderdom en bedraagt normaal gezien tussen de 100 en 400 mg voor een volwassen persoon. De opstapeling gebeurt vooral in beenderen, vetweefsel, beenmerg en hersenen (zenuwweefsel).
- De aanwezigheid van lood stoort in hoge mate de aanmaak van hemoglobine aangezien lood zich opstapelt in het beenmerg, de plaats waar de rode bloedcellen gevormd worden.
- Vruchtbaarheidsproblemen

werden vastgesteld bij mannen die via hun beroep blootgesteld zijn aan lood zoals arbeiders uit de non-ferroindustrie en buschauffeurs.

- Lood is kankerverwekkend bij proefdieren en wordt door het Internationaal Agentschap voor Kankeronderzoek (IARC) geklasseerd als 'waarschijnlijk kankerverwekkend' voor de mens.

5.2 Cadmium (Cd)

- Cadmium leidt tot ernstige verstoringen in de nierfunctie.
- De voortplanting kan problematisch worden.
- Cadmium is potentieel kankerverwekkend (longkanker).
- Cadmium leidt tot cytologische stress waardoor de cellen niet optimaal functioneren.
- Cadmium bindt zich ook aan het voor de beenderen belangrijke aminozuur proline. Dit leidt tot een spectaculaire uitscheiding van calciumzouten (Ca-zouten) waardoor ontkalking van het skelet optreedt en osteoporose of botontkalking gaat optreden.

5.3 Zink (Zn)

- Zink komt tussen in de vorming van een 80-tal verschillende enzymen.
- Zuurvormend voedsel belet echter de opname van zink en dus ook de aanmaak van de

enzymen.

- Zink is belangrijk voor de vorming van het lichaamseigen mannelijk hormoon testosteron en van insuline.
- Het speelt een rol in de wondheling en het herstel van weefsels van het bindweefseltype.
- Verder komt het net zoals calcium tussen in de opbouw van het beendergestel. Het helpt bij bepaalde hersenfuncties zoals reuk- en smaakzin.

Zware metalen stapelen zich in ons lichaam beetje bij beetje op. Ooit kom je aan de limiet (tolerantie-grens) waarop de zware metalen niet meer aanvaard worden door ons lichaam en dan spreken we van intoxicatie! Je wordt ziek! Desintoxicatie (de weg terug) is voorlopig niet mogelijk.

6. Welke normen hanteert het FAVV (Federaal Agentschap voor Veiligheid van de Voedselketen) voor zware metalen in de voeding?

Eigenlijk is er voor honing geen wettelijke norm gepubliceerd voor zware metalen. We kunnen dus doen of er niets aan de hand is! In de hierna volgende tabel geven we wel de norm die gebruikt wordt voor groenten en fruit en voor de meeste vlees- en viswaren, maar niet voor melk, weekdieren en orgaanvlees.

7. Onderzoek van honing en was

Normen van het FAVV en/of de EU en de OMS (Organisation Mondiale pour la Santé)

Pb (lood): de FAVV norm is 0,5 mg/kg vers gewicht, de EU norm 1mg/kg vers gewicht.

Voor de EU (2002) is de MRL (Maximum Residues Limits) 1 mg/kg vers gewicht. Voor de OMS is dit 0,2 mg/kg vers gewicht.

Cd (cadmium): de FAVV norm voor fruit en groenten is 0,1 tot 0,5 mg/kg vers gewicht.

Voor de EU (2002) is de MRL (Maximum Residues Limits) 0,1 mg/kg vers gewicht. Voor de OMS is dit 0,02 mg/kg vers gewicht.

Zn (zink): geen norm voor het FAVV en EU; een volwassen persoon mag tussen 10 en 15 mg /dag opnemen. Voor de OMS is dit 3 mg/kg vers gewicht.

In de hierna volgende grafieken werd alleen rekening gehouden met de normen van het FAVV. Als deze ontbreken dan gebruiken we die van de EU of van de OMS.

Wij gebruiken meestal de normen voor groenten en fruit.

7.1 Honing

7.1.1 Pb in honing

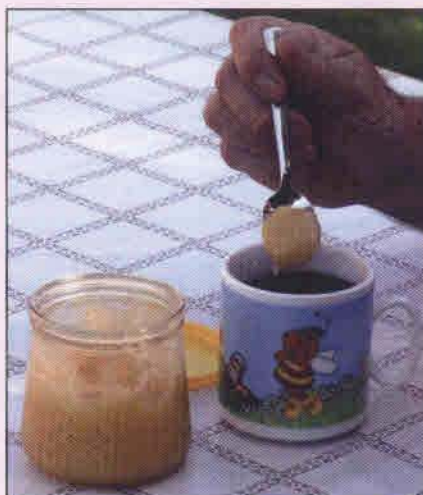
Bespreking van de resultaten voor Pb

- Het is duidelijk dat **alle honingstalen, behalve Lommel-Kolonie (2005), onder de norm van 0,5 mg/kg vers gewicht**, door het FAVV vooropgesteld, blijven. Hechtel is in het voorjaar 2005 behoorlijk gestegen t.o.v. 2004 maar blijft onder de norm. Lommel-Maatheide is in september 2005 behoorlijk gedaald t.o.v. september 2004, al moet er hier rekening mee worden gehouden dat er in de honing nog vroege zomerhoning aanwezig was.

Het verschil tussen september 2003 en 2004 moet waarschijnlijk gezocht worden in de aanwezigheid van zeer veel bladhoning in 2004. Op linde en eik was er in

2004 massaal bladhoning te halen - het was een zeer goed bladluizenjaar - en de suikerresten op de bladeren van deze bomen waren vuil en zwart van het stof dat erin kleefde. De resultaten van september 2005 komen in grote lijnen overeen met deze van 2004.

Honing wordt gebruikt in warme dranken.

- Soms werden stalen genomen

van twee verschillende kolonies (Overpelt en Hechtel) en dit geeft wel eens een klein verschil in de gemeten waarden. Niet alle kolonies vliegen op dezelfde drachtplanten!

- Op het nulpunt Hasselt-Herkenrode zien we dat deze plaats blijkbaar duidelijk onder invloed van het verkeer op de autostrade staat, terwijl Sint-Huibrechts-Hern, ver van alle verkeer, lage cijfers laat zien.

Honing wordt geslingerd en in inox bewaard.

Zondag 30 maart 2008

BIJENMARKT

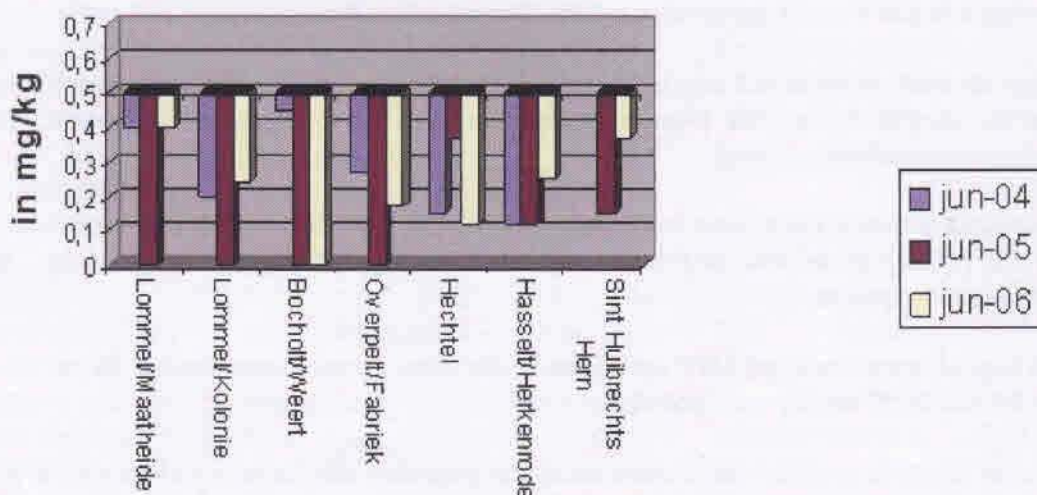
Schuurhoven 2, Oosthoven, (Oud-Turnhout)

- 13 tot 14.15 u. Aanvoer bijenvolken
- 14 tot 15 u. Plantenruil

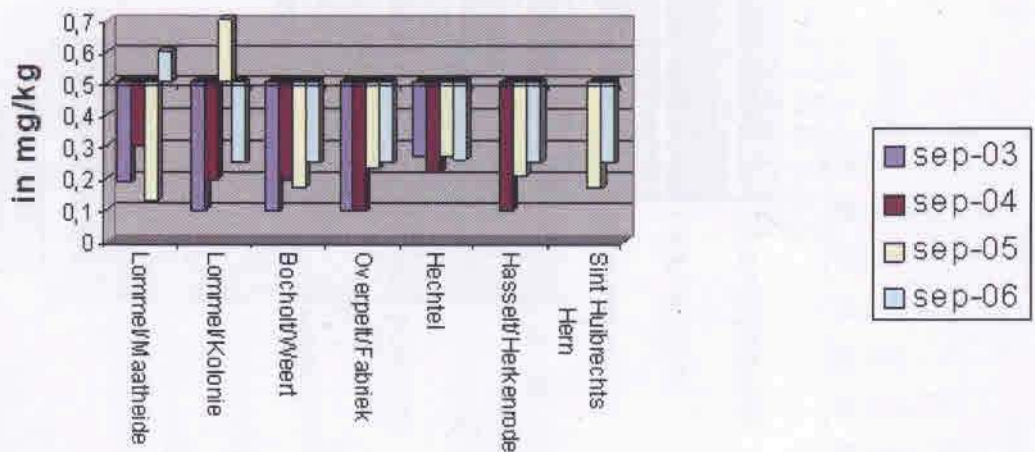
- Vanaf 15 u. Begin verkoop volken per opbod
- Mogelijkheid tweede handsmateriaal te kopen of verkopen

U bent van harte welkom!

Lood in honing - juni

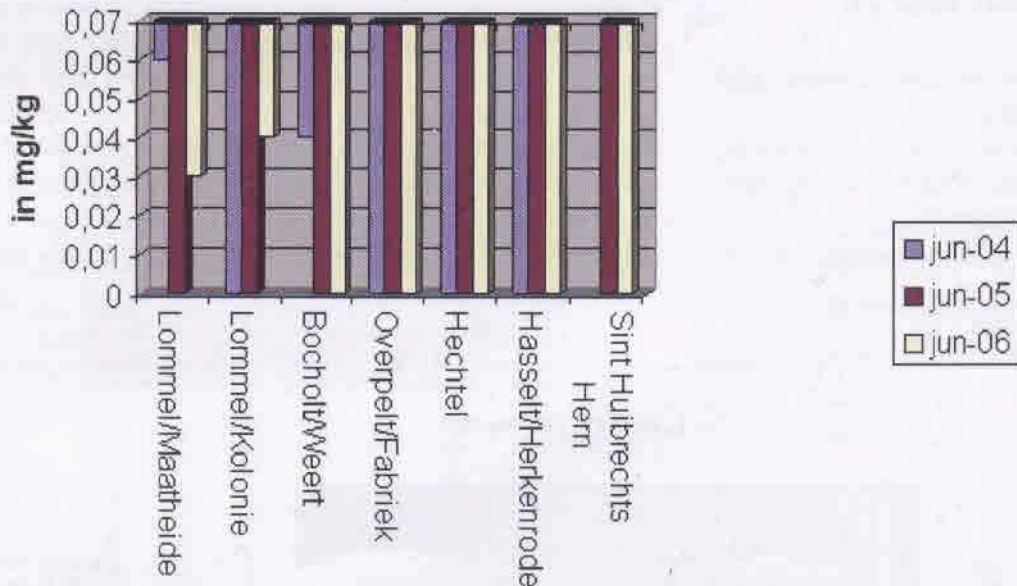

Lood in honing - september

7.1.2. Cd in honing

Cadmium in honing - juni

Bespreking van de resultaten voor Cd

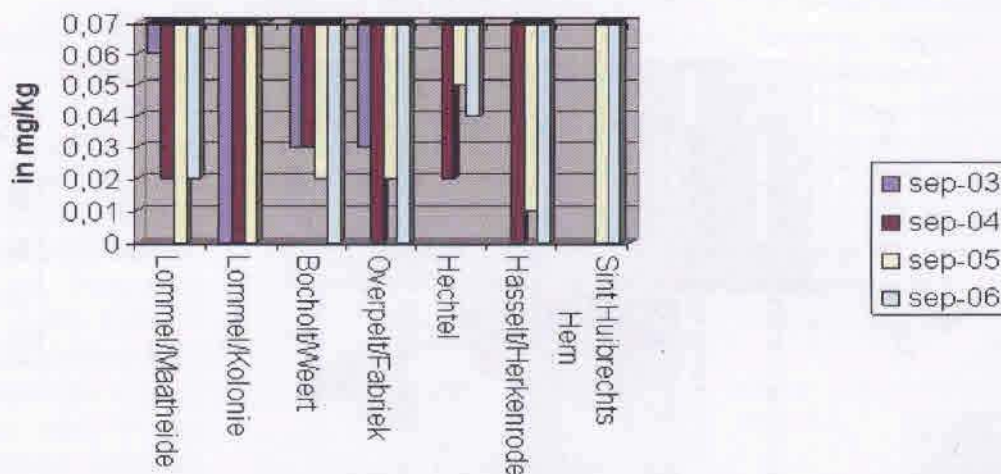
Het is duidelijk dat alle honingstalen binnen de toegelaten norm van 0,05 mg tot 0,2 mg/kg vers gewicht voor fruit,

vlees, vis en groenten, vallen. Alleen in Hechtel noteren we in september 2003 een hogere waarde. Dit is niet zo verwonderlijk als we weten dat de bijen in de omgeving van metalliserende of coatingbedrijven staan. Zink en

cadmium komen bijna steeds samen voor. Ook in september 2005 ligt Hechtel nipt op de grenswaarde.

We zouden een norm voor honing kunnen voorstellen tussen de 0,02 en 0,3 mg/kg vers gewicht.

Cadmium in honing - september

7.1.3 Zn in honing

Van deze gegevens worden geen grafieken gegeven gezien de metingen voor juni en september voor de ganse periode steeds lager dan 5 mg/kg vers gewicht bedroegen.

Bespreking van de resultaten voor Zn

- Alle honingstalen hebben een laag zinkgehalte.
 - De metingen geven waarden aan die steeds onder 5 mg/kg vers gewicht liggen.
- Voor de OMS, met een norm van

3 mg/kg vers gewicht, zou er echter wel een probleem zijn.

- Als we aannemen dat een volwassen persoon tussen 10 en 15 mg/dag mag opnemen, dan is er wat Zn betreft geen probleem. Pas als men 2 tot 3 kg honing per dag zou eten gaat dit voor problemen zorgen.

8. Was

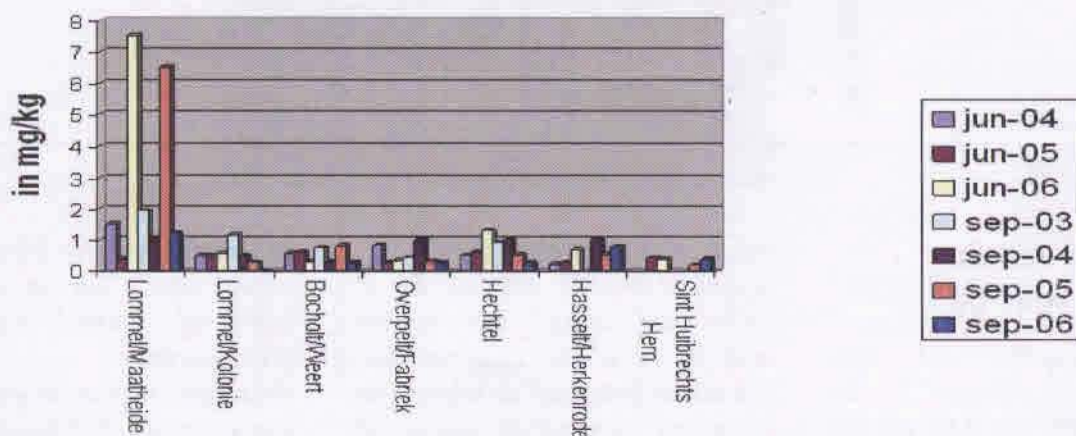
Was wordt niet gebruikt als een primair consumptieproduct. Het kan wel aanwezig zijn in honing als deze verkocht wordt als raathoning. Was wordt ook nog gebruikt in de farmacie en in schoonheidsproducten.

8.1 Wat is was?

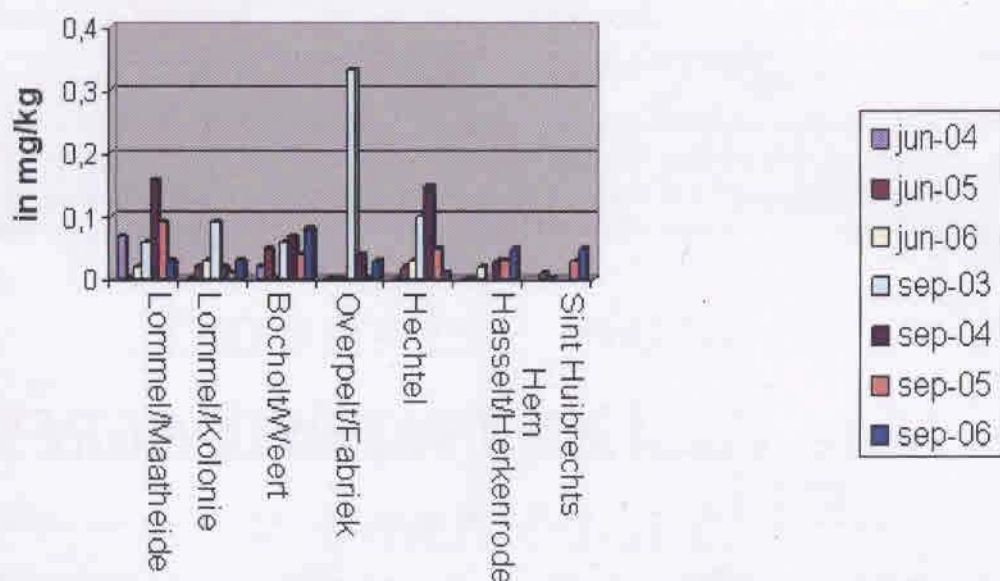
Was is een klierproduct van de bijen. Het belangrijkste chemisch product van was is een ester, palmitinezure melissy-ester genoemd. Om was te kunnen produceren moeten de jonge bijen voldoende stuifmeel en honing kunnen eten. De analyses op zware metalen gebeurden op zuivere maagdenwas waarin honing gezeten had. Zware metalen gaan nogal eens verbindingen aan met vetachtige stoffen, dus het zou kunnen dat ze in was aangetroffen worden. Was wordt gebruikt in de farmaceutische en cosmetische industrie, voornamelijk in zalven en crèmes.

8.2 Pb in was

Lood in was

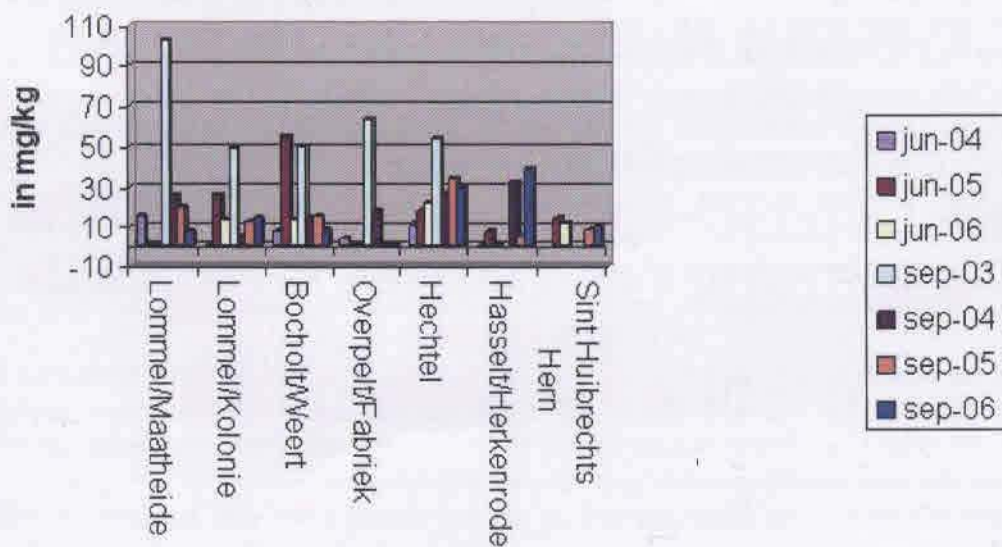
Cadmium in was

Regelmatig wordt de norm voor Pb en Cd in was overschreden. Mochten we deze als voedingsmiddel gebruiken, dan is er een probleem.

8.4 Zn in was

Zink in was

Opmerking

Het blijft een open vraag hoe we moeten verklaren dat was met een te hoog gehalte aan Pb en Cd deze producten niet afgeeft aan de honing die er in gestockeerd wordt! Zouden deze zware metalen zo sterk gebonden zijn aan de palmitinezure ester dat ze zelfs in het zure honingmilieu niet of zeer traag vrijgegeven worden?

Dankwoord

Een bijzonder woord van dank gaat naar de imkers die hun medewerking verleenden en aan de LIB vzw met de experimentele bijenstand in Herkenrode, die zo vriendelijk waren om ons stalen van honing en was te laten nemen. Zonder de financiële en materiële tussenkomst van de EU, via het honingproject, met als algemeen verantwoordelijke prof. dr. F. Jacobs van de Universiteit Gent, de Universiteit Hasselt departement SBG / CMK en de LIB vzw, zou dit onderzoek niet mogelijk geweest zijn, waarvoor onze oprechte dank.

Wenst u informatie over andere primaire producten zoals stuifmeel en propolis, dan kunt u, na afspraak, steeds terecht bij dr. M. Asperges, Universitaire Campus, Agoralaan gebouw B, te 3590 Diepenbeek. Deze informatie kunt u enkel op plaatselijke consultatie bekomen en niet via brieven, e-mail of telefonische contacten. Voor chemische analyses kunnen wij u helpen maar best informeert u eerst naar de kostprijs van een analyse.

18de VLAAMS IMKERSCONGRES

Imkerscongres **2**   **8** Geel 6 september

Vitale bijen - Vitale Imkerij

Op zaterdag 6 september gaat, voor de 18de maal het tweejaarlijks imkerscongres, georganiseerd door de Antwerpse Vereniging voor Imkersbelangen, door.

Het Congres 2008 heeft plaats te Geel in de gebouwen van het Hoger Instituut der Kempen (H.I.K.) Kleinhoefstraat 4 B-2440 Geel. Er is een ruime parkeermogelijkheid.

De locatie is bereikbaar met het openbaar vervoer van De Lijn via het traject Geel-Olen-Geel met lijn 921 vanaf Geel Station perron7 tot de halte: Weg naar H.I.K.

De uurregeling voor de maand september is nog niet beschikbaar. U vindt info op volgend URL:

<http://www.delijn.be/reisinformatie/dienstregeling/>

Er is ook een Belbusdienst, reservatie op het nummer 03 218 14 94.

We zorgen voor een goede bewegwijzering zodat u ons zonder problemen kunt bereiken.

In het aprilnummer komt u meer te weten over het programma dat we voor u in petto hebben en de wijze waarop u zich kunt aanmelden. We willen u alvast verklappen dat we twee vooraanstaande gastsprekers hebben uitgenodigd die het thema van de dag "Vitale Bijen - Vitale Imkerij" zullen behandelen. Na het middagmaal komt prof. dr. Frans Jacobs een toelichting geven over het Honingproject.

Uiteraard zijn ook niet-imkers van harte welkom. In de voormiddag wordt voor hen een interessant alternatief programma voorbereid.

's Namiddags kan iedereen een bezoek brengen aan het imkerdorp en natuurlijk mag het nodige natje en droogje niet ontbreken, ook daar wordt voor gezorgd!

Afspraak in september!

Namens de werkgroep Congres 2008

Chris Van Gampelaere

Recepten

van Jef Beuckelaers

Brabantse vlaai of Aalsterse vlaai = geen taart!

**Ingrediënten: 1 liter melk, 3 eieren, 250 gr
allerhande koekjes (de oude uit de koekjesdoos!).
5 sneden peperkoek, 1 pakje speculoos, ½ koffielepel
kaneel, 2 soeplepels honing, kandijsiroop**

**Bereiding: alles verpulveren en tot een
zachte pasta mengen, is het te stijf meer kandijsiroop,
is het te plat meer peperkoek toevoegen.
Het mengsel in een vuurvaste kom openspreiden,
bovenop nog wat honing smeren.**

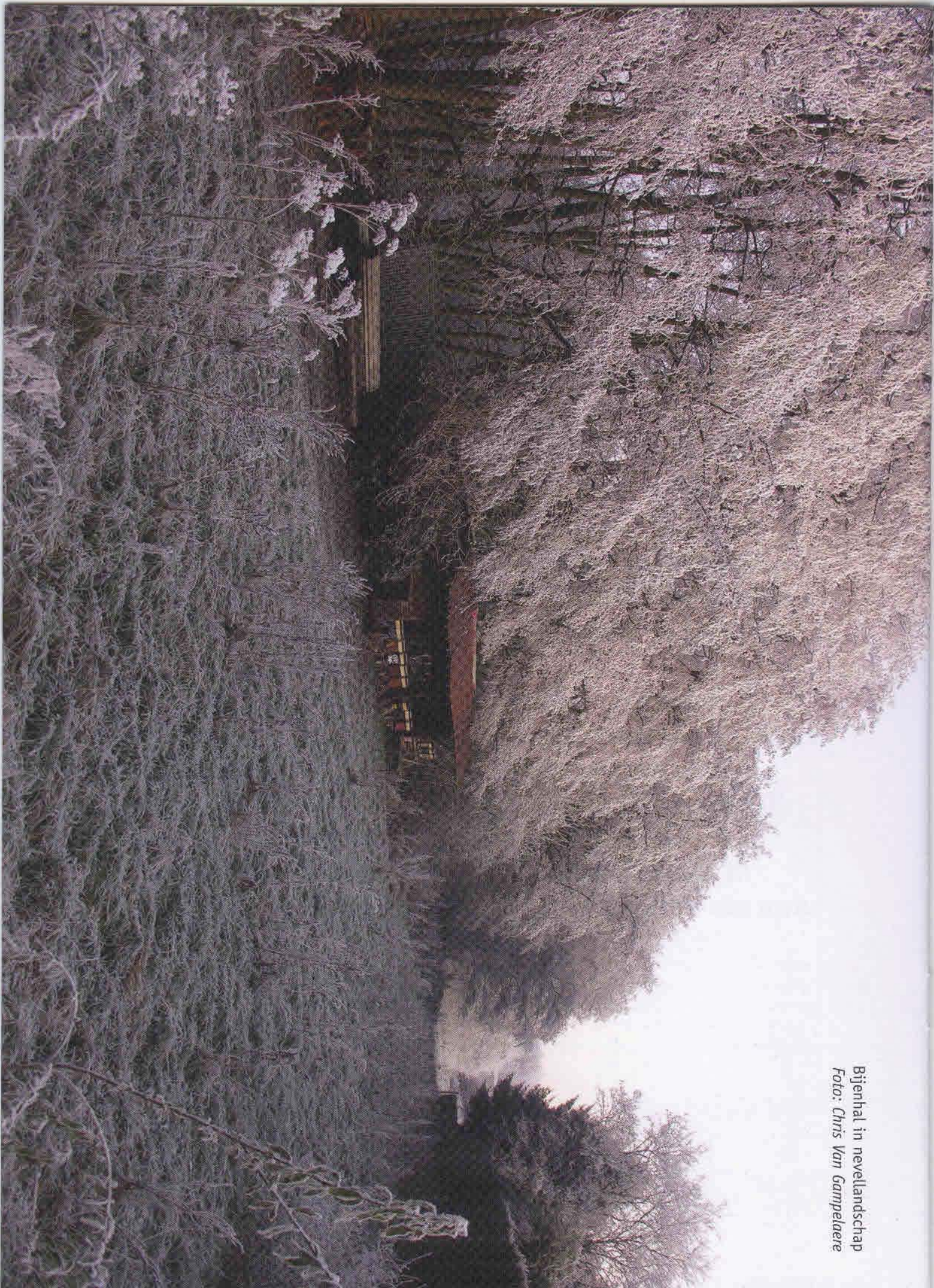
**In de oven bakken op 170° gedurende 1 uur.
Kan als dessert in een blokje op een bord opgediend
worden.**

Kan in sneden als broodbeleg

Eet smakelijk

Bijenhal in nevelandschap
Foto: Chris Van Gampelaere

Verslag 14de imkersdag AVIB

Op 25 november 2007 had te Lichtaart voor de 14de maal de AVIB-imkersdag plaats. Het talrijk opgekomen publiek kwam niet alleen uit de provincie Antwerpen, ook de andere Vlaamse provincies waren goed vertegenwoordigd. Om 14.00 uur opende voorzitter Reinhilde Van Meenen de imkersdag en heette de aanwezigen hartelijk welkom. Fier stelde ze in haar openingsrede de affiche van het Imkerscongres 2008 voor. AVIB staat in voor de organisatie van dit tweejaarlijks congres. De affiche, een ontwerp van Bert Jacobs, is bijzonder geslaagd. Het thema Vitale Bijen - Vitale Imkerij komt volledig tot zijn recht. De voorzitter vroeg dan ook een hartelijk applaus voor de ontwerper.

De Antwerpse Vereniging voor Imkersbelangen houdt eraan, elk jaar opnieuw, haar erkentelijkheid te betuigen aan imkers die zich op één of andere manier ten dienste stellen van AVIB of van hun plaatselijke vereniging. Dit jaar waren er drie genomineerden:

Karel Pelgrims: Een man die alles over heeft voor de bijen en de Gouden Nectar, een vereniging die hij samen met Jan Stouten in 2000 stichtte. Nieuwigheden die op de markt komen, worden door hen ineengeknutseld en persoonlijk uitgetest op hun waarde. Elk jaar teelt hij volgens een eigen

moerteeltprogramma een groot aantal koninginnen, waardoor alle leden van zijn vereniging kunnen beschikken over kwaliteitsmoeren. De gezondheid van de bijen ligt hem nauw aan het hart, hij waakt erover als geen ander. Daartoe is de vereniging goed gedocumenteerd en beschikt ze over een volledige uitrusting voor microscopisch onderzoek.

Harry Daems: Al vele jaren verantwoordelijk voor het overlarfproject in de provincie Antwerpen, staat nog altijd voor de volle 100% achter dit project. Hij is ervan overtuigd dat dit de

nodige faciliteiten voorziet, zodat de geplande voordrachten vlekkeloos kunnen verlopen. Alle laureaten van harte gefeliciteerd!

De grote opkomst had zeker ook te maken met de gastspreker en het onderwerp van de lezing.

AVIB had inderdaad een grote

beste, eenvoudigste en goedkoopste manier is om alle imkers in de gelegenheid te stellen om met prima bijen te imkeren. Bovendien is hij een gewaardeerd voordrachtgever en de naam "handige Harry" is absoluut op hem van toepassing. Dat kan men bij De Bijenvrienden in Herentals zeker beamen.

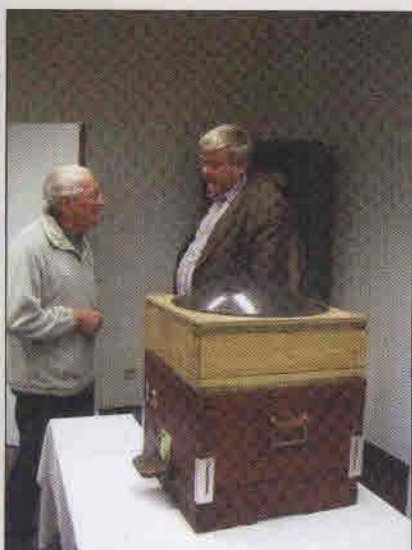
Hugo Ribbens: Penningmeester van de Biegilde Kalmthout vzw. Sinds vele jaren verzorgt hij heel nauwkeurig de boekhouding van de vereniging. Bovendien is hij de man die het lokaal voor de maandelijkse bijeenkomsten op tijd opent, verwarmt en van de

dame uitgenodigd, met name Romée van der Zee

In 2000 is zij gestart met een Monitoringproject naar aanleiding van een meer dan normale bijensterfte in Nederland. In de loop van de daaropvolgende jaren is dit project uitgedeid tot in Vlaanderen en is het almaar meer verfijnd en aangepast.

In het voorjaar van 2007 is er een bijeenkomst geweest van wetenschappers om het probleem van de Colony Collapse Disorder (CCD), bij ons beter bekend als de verdwijnziekte, gezamenlijk aan te pakken. Momenteel zijn wetenschappers uit Canada, de

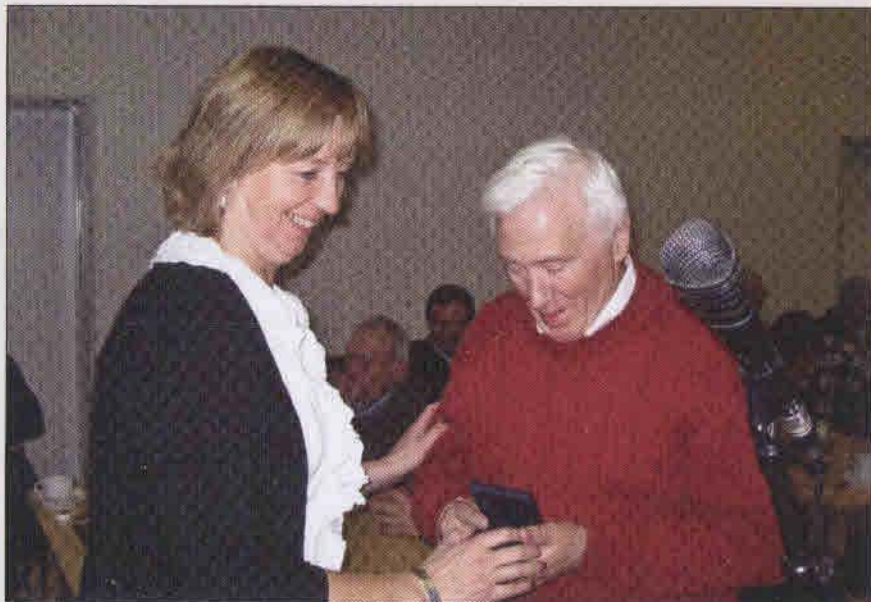
USA, Rusland, China en 24 Europese landen aangesloten bij deze werkgroep. Romée van der Zee is actief in de subwerkgroep Nosemosis. Deze onderzoekt of er een verband bestaat tussen CCD en *Nosema ceranae*. Ze concentreert zich momenteel voornamelijk op bijenvolken die opgesteld staan op de eilanden Terschelling en Texel. Op Terschelling deed zich tijdens de winter 2006/2007 een abnormale bijensterfte voor, terwijl dit in Texel niet het geval was. In augustus 2007 zijn op beide Waddeneilanden monsters van vliegbijen genomen en naar het laboratorium van Dr. Mariano Higes van het Centro Apicola Regional de Marchamalo in Spanje verzonden. Dit instituut is het middelpunt voor het *Nosema ceranae*-onderzoek. De monsters

zijn er geanalyseerd op aanwezigheid van *Nosema apis* en *Nosema ceranae*. Uit de analyse van de monsters bleek dat de bijen afkomstig van Terschelling besmet waren met *Nosema ceranae* en die van Texel niet.

Dit bewijst echter niet dat *Nosema ceranae* de oorzaak is van CCD. De vaststellingen gedaan op Terschelling komen wel overeen met belangrijke kenmerken van de verdwijnsiekte: t.t.z. er bevindt zich voedsel, stuifmeel en broed in de raten, maar op een handjevol jonge bijen en de moeder na is de kast verder leeg. Al de bijen zijn verdwenen. Verder onderzoek is dus zeker

om een onderscheid te kunnen maken. Uitsluitel krijgt men pas na toepassing van een pcr. Dit is een techniek gebaseerd op DNA-analyse. Romée hoopt in de toekomst te kunnen beschikken over de nodige apparatuur voor deze analyses zodat de monsters niet meer naar Spanje moeten verstuurd worden. Zij gaf in haar lezing verschillende praktische voorbeelden hoe imkers de kansen op verspreiding van infecties kunnen verkleinen. Zij raadt af om broed en bijen, tussen bijenvolken onderling, uit te wisselen. Ook met het verenigen van zwakke volken met goede volken moet heel bedacht-

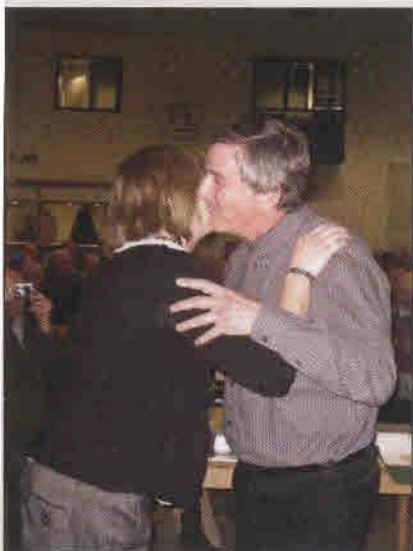
aangewezen.

Imkers zijn reeds meer dan 100 jaar vertrouwd met het ziektebeeld van *Nosema apis*. Zander en kennen de typische uiterlijke verschijnselen die de eencellige parasiet veroorzaakt. Bij *Nosema ceranae* ontbreken echter de waarneembare symptomen zoals: krabbelaars, dik achterlijf en dysenterie. De *Nosema ceranae*-sporen zijn wel zichtbaar met het gangbare microscopische onderzoek, maar ze wijken nauwelijks af van de sporen van *Nosema apis*. Ze zijn iets kleiner en smaller dan de *Nosema apis*-sporen, maar men moet al een geoefend oog hebben

zaam omgegaan worden; het houdt een aantal risico's in.

Romée van der Zee was van bij de start van haar lezing heel duidelijk: er is nog steeds geen eenduidige oorzaak gevonden voor de sterfte, al de wilde geruchten die om de haverklap verspreid worden ten spijt. Het is vermoedelijk een complex van oorzaken, waarbij een goede varroacontrole eveneens van belang is.

De oplossing zal alleen gevonden worden door samenwerking tussen verschillende disciplines. Bij iedere epidemie is het noodzakelijk te weten: 1. waar vindt de uitbraak plaats, 2. welke is de

omvang en 3. hebben eventuele tegenmaatregelen succes. Voor Nederland ontwikkelde zij daarvoor een eenvoudige vragenlijst die met behulp van de plaatselijke afdelingen werd verspreid. Zij vraagt nu ook in Vlaanderen om hetzelfde te doen zodat de waarde van de resultaten verder toeneemt.

De aanwezigen op de imkersdag hebben kunnen vaststellen dat het 'Bijensterfte Monitoring Project' met de nodige ernst en vastberadenheid wordt gevoerd en dat het niet gaat om een losse bevraging. Door het invullen van de vragenlijsten kan men daadwerkelijk een bijdrage leveren tot het vinden van oplossingen.

Plaatselijke verenigingen worden

verzocht de formulieren te bezorgen aan imkers die niet beschikken over internet en nadat ze ingevuld zijn kan een verantwoordelijke van de vereniging de verzamelde vragenlijsten ingeven bij www.beefriends.org. Imkers die wel over e-mail beschikken, kunnen dit rechtstreeks doen.

Tijdens de pauze kon men gaan rondneuzen in het creatief imkershoekje, genieten van een gezellige babbel met een lekker drankje en zich voorzien van de nodige loten voor de tombola.

Vragen over het thema van de dag werden na de pauze met veel plezier door Romée van der Zee beantwoord.

De trekking van de loten leverde voor een aantal gelukkige winnaars een mooie prijs op. Hartelijk dank aan de sponsors van de prijzen.

Hiermee kwam een einde aan een interessante, leerrijke en gezellige dag. Er restte de voorzitter dan ook niets anders dan alle deelnemers en medewerkers van harte te danken en iedereen een behouden thuiskomst te wensen.

Chris van Gampelaere

Evaluatie cursus 'Beginnend Imker' 2007.

Imkersgilde de Vlijtige Bie Aalst.

Roger De Croock

Een prachtige groepsfoto mocht natuurlijk niet ontbreken. (Foto: Roger Decroock)

Een mooie cursus voor een jong publiek

Wij opteerden er voor om voor elke les niet alleen een cursusmap met geïllustreerde fiches aan te bieden (naar het idee van Eric Bruggeman) maar ook een PowerPoint-presentatie ter ondersteuning van de lesgever. Zowel de fiches als de PPP eisten ontzettend veel werk, maar dit loonde al bij al de moeite.

De beroepen van onze 35 cursisten waren zeer verschillend: landbouwster, consultant, kok, ingenieur, verpleegster, fruitteler, politieagent, bediende, scholier, lerares en gepensioneerde.

De gemiddelde leeftijd was 42 jaar, dus een hele verjonging. 25 cursisten hadden nog helemaal geen bijen en wisten maar zeer weinig over het onderwerp.

De cursisten vonden de map en de fiches prachtig, praktisch, overzichtelijk en geschikt als naslagwerk. De opgenomen

foto's vonden ze uitmuntend want 'één foto zegt meer dan 100 woorden'. Ook de lesgevers kregen een pluim van de cursisten: omwille van hun duidelijk verhaal, gebracht door gepassioneerde mensen met een hart voor de bijen, met een bereidheid om hun kennis en ervaring integraal door te geven.

Motivatatie van de cursisten

Uit alle beweegredenen om de cursus te volgen, selecteerde ik één sprekend verhaal: Benedict was nog maar 13 jaar, maar wou zielsgraag zijn peter opvolgen als imker. Hij had er echter geen notie van wat dat precies inhield, laat staan enige ervaring. Toen hij in een regionaal blad de aankondiging van de cursus 'beginnend imker' las, was hij meteen geïnteresseerd.

We namen contact op met zijn vader, Roger, om nadere informatie. Hij bevestigde dat deze cursus echt was wat zijn zoon zocht.

Maar er komt meer: ook Roger schreef zich in voor de cursus 'beginnend imker'. "Ik vond", zei hij, "dat onze Benedict toch wat te jong was om de cursus alleen te volgen en bovendien zou hij best wel eens iemand kunnen nodig hebben om samen aan de bijen te werken. Ik dacht zo dat het voor mij wel een goede opfrissing zou zijn, want het was intussen meer dan twintig jaar geleden dat ik mijn vader hielp bij het imkeren."

Evaluatie van de cursus

De cursisten bevestigden dat hun verwachtingen ruimschoots overtroffen werden.

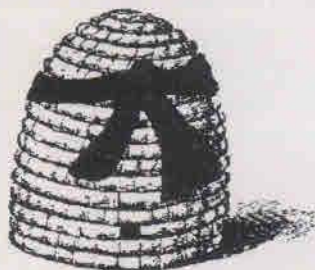
"Niet alleen hebben we heel wat nieuwe dingen bijgeleerd, we hebben ook boeiende en enthousiaste instructeurs leren kennen. Ze kennen allen echt de knepen van het vak en zijn zo gepassioneerd bezig dat het niet anders kan dan aanstekelijk werken." Het is in ieder geval zo dat de tijd goed werd benut en dat de instructeurs hun taak niet van de lichtste kant namen.

"Ook de pauzes vond ik zeer nuttig om andere imkers te leren kennen en ervaringen met anderen te delen. Zeker geen 'verloren tijd'."

Tot slot:

"We hebben nu een schitterende gezamenlijke hobby in het vooruitzicht én we hebben fijne mensen leren kennen met wie we onze passie kunnen delen. Wat een rijkdom!"

Overleden

*Je wandelt, weet ik, in een milder licht
dat vóór je uitschijnt en je stappen richt
een vrede tegemoet die wij niet kennen
naar een gezegend, eeuwig vergezicht. (avw) 1205*

Imkersgilde de Vlijtige Bie meldt het overlijden van hun lid Hilaire Claeys. Geboren te Lembeke op 20 november 1932 en rustig, omringd door zijn familie, thuis overleden op 12 december 2007, gesterkt door het H. Sacrament der zieken. Erevoorzitter van de Landelijke Gilde - Ursel. Stichter LRV - Lembeke. Medestichter Belgisch Warmbloedpaard. Lid van meerdere Imkersverenigingen en Wijngildes. Keurmeester bevruchtingstand Kreverhille. Het bestuur en de leden delen in de rouw en voelen mee met zijn familie.

De bijenbond Diksmuide meldt het overlijden op 4 oktober 2007 van Germonpré Juliaan. Erevoorzitter van de Yzerbie-Leke en lid van de bijenbond Diksmuide. Het bestuur en de leden rouwen samen met zijn familie en bieden hen hun diep beleefde medeleven aan.

"De Werkzame Bie" Lovendegem, meldt met droefheid het afsterven van Emiel De Clercq, op 6 januari 2008. Emiel was, zolang zijn gezondheid het toeliet, een bedreven en gedreven imker van onze vereniging. Hij was gedurende de periode van 1968 tot 1987, eveneens bestuurslid. Emiel werd 86 jaar. Hij was de vader en schoonvader van Willy De Clercq en Gerrit Demeulemeester, beiden lid van onze vereniging. Het bestuur en de leden van "De Werkzame Bie" Lovendegem voelen mee, en wensen zijn echtgenote Bertha en de familie veel sterkte toe.

De liefhebbers van 't zoet melden het overlijden van Ferdinand Vermeulen, geboren te Emblem op 7 juni 1925, overleden op 16 november 2007, Liefste vake, vava, Nandje. De laatste jaren hebben we al, stapje voor stapje, een stukje afscheid van je genomen. 't Was soms allemaal wat verward, alsof je zat te dromen. Rust zacht, vake, deze keer voorgoed en gaat ook onze weg teneinde, dan zien wij je weer.

De liefhebbers van 't zoet melden het overlijden van Herman Casteleyn, geboren te Brugge op 2 augustus 1928 en overleden op 12 december 2007. Samen hebben wij de weg van het leven bewandeld. Samen pret gemaakt, samen verdriet beleefd. Nu ga jij alleen verder ... Maar niemand is nooit alleen. In onze herinnering leef je verder. Voor altijd.

Imkersbond "Sint-Ambrosius" voor Sinaai en Omstreken meldt het overlijden op 26 november 2007 van hun oudste lid, de heer Roger Verbrugge, in de ouderdom van 97 jaar. Hij stamde af van een rijke en gekende familie van fabrikanten uit Sint-Niklaas. Zelf was hij ook een succesvol nijveraar. "Mijnheer Verbrugge" zoals hij steeds werd aangesproken had iets aristocratisch over zich; hij was een innemend en warm persoon die iedereen steeds tactvol behandelde en een warm hart toedroeg. Hij heeft de hele wereld rondgereisd en talrijke internationale imkerscongressen bijgewoond. Hij was ook een goed en vooruitstrevend imker met een mooie bijenhal, welke paste bij de stijl van zijn villa. Zo lang hij kon was hij ook een trouw en prima lid van onze vereniging. Aan de familie bieden het bestuur en de leden hun oprechte deelneming aan en wensen hen veel sterkte toe.

De Ingelmunsterse imkersbond 'De Kasteelbie' meldt met droefheid het overlijden van Lucien Behaeghe. Vele imkers zullen zich hem herinneren samen met zijn vriend wijlen Frans Verbeke. Lucien was een fijn mens, steeds voorzichtig nadenkend en dan raak en rechtuit sprekend. Hij hield van werken aan zijn bijen: in het voorjaar een bijenzwerm terug naar een thuiskorf brengen, in de zomer de honing slingeren, in de nazomer de bijen voederen met suikerwater.

Op het Ambrosiusfeest was hij steeds een frivole tafelgenoot. Hij was trots op zijn vrouw Annie, bijenkoningin van de Kasteelbie in 2006. Wij herinneren zijn woorden: "Wat zou een bijenkorf zonder Koningin zijn!" Het bestuur en leden van De Kasteelbie bieden zijn familie hun diep beleefde medeleven aan.

Vraag en aanbod

- **Te koop:** 15 bijenvolken. Gedeeltelijk met Simplex kast, gedeeltelijk op Segeberger ramen. Prijs overeen te komen. Bevragen bij Gorssen Hubert, Sommisstraat 32, 3930 Hamont-Achel, Tel. 011-64.63.50.
- **Te koop:** 2 goed bevolkte Dadant-blatt kasten (met chaletdak), elk met 2 hoogsels alsook 4 stapelkasten, allen met F1 Carnica en behandeld tegen varroa. Tevens te koop: Complete jaargangen van het maandblad de Vlaamse Imkersbond van 1968 tot en met 1980. Bevragen bij Reyskens Pierre, Blindestraat 30, 3740 Beverst-Bilzen, Tel. 089-50.19.73.
- **Te koop:** goed doorwinterde bijenvolken op simplex of kempische ramen met Carnica F1 moer. Te bevragen bij Levrau Lieven, Heiweg 50, 8710 Wielsbeke. Tel. 056-66.91.71.
- **Te koop:** 6 bevolkte kunststof bijenkasten en 10 lege kunststof bijenkasten met opgewerkte ramen en partij honing. Tevens over te nemen vergunde bijenstand in landbouwgebied, +/- 28m, 40 are. Gratis houten bijenkasten af te halen. Te bevragen Tel. 011-34.46.37.
- **Te koop:** wegens inkrimping. Bijenvolken op Simplexramen en op Golz-ramen. Te koop of om te plaatsen in serre of plastic kappen. Te bevragen bij Vandeweyer René, Tessenderlosest. 249 3583 Paal Beringen. Tel. 013-66.76.42. Eveneens te koop: honingslinger in inox 304 - radiaalslinger voor 12 bijenramen, met motor op 220V en rem, 2 draairichtingen, perfecte staat, merk: Thomas (F). Meer informatie met foto's op www.bijen.be/tekoop.
- **Te koop:** Goedlopend bijenbedrijf in de ongerepte natuur van N.W. ,Alberta (Canada). ± 900 bijenvolken met toebehoren, woonhuis, bedrijfsgebouwen en werknemershuisje op 128 ha (90 ontgonnen, de rest bos). Bedrijfsauto's, landbouwmachines en gereedschappen. Hoge honingproductie (jaargemiddelde 118 kg per volk), gegarandeerde afzet. Zie www.vandenbergfamily.ca. Prijs compleet Cdn \$ 935 000,- (± € 635 000.-). Uitvoerige beschrijving voor serieuze gegadigde beschikbaar op verzoek. Tel. 001-780-351-2061 na 16.00 uur.
- **Te koop:** tien goede carnicavolken met koninginnen 2007, op tien simplexramen. Geïnteresseerd? Neem contact op met Rafaël Rabaey, Abdijstraat 4, 8470 Gistel, tel 059-27.42.98 of e-mail peter.rabaey@telenet.be.

Activiteiten

Datum Uur	Afdeling Telefoonnummer	Onderwerp Lesgever	Locatie Opmerkingen
01/03/08 14 u.	Aalst, De vlijtige bie 052-22.27.18	Plantenruildag 'De vlijtige bie'	Tuin bij Maurice, Wijmenstraat 5, Lede
09/03/08 9 u.	Wase Imkersbond 03-775.57.34	KOIV Plantenruilbeurs in Poeke Huldiging cursisten Let Wel! Geen ledenvergadering!	Kasteel van Poeke
09/03/08 14 u.	De liefhebbers van t'zoet 0475-62.90.63	Bijenmarkt	Gildenhuis, 2520 Broechem
11/03/08 19.30 u.	Imkersbond Genk 089-61.18.82	Broedbeperking. Hoebrechts Erwin	De Kastert, Kolderbos, 3600 Genk
13/03/08 20 u.	Sint Ambrosius 011-64.39.93	Koninginnenweek voor iedereen Bullen Jos	Ontmoetingscentrum 't Pelterke Jeugdlaan 4, 3900 Overpelt
14/03/08 19.30 u.	De Zonnebie 089-50.19.73	Structuur en werking KonVIB Daems Frans	Zaal Pabilo lokaal 1 Markt 36, 3740 Bilzen
14/03/08 20 u.	Sint Ambrosius 011-63.72.88	Koninginnenteelt Seevens Hubert	Centrum De Burg, Burg 34, 3930 Hamont
14/03/08 19.30 u.	Sint Ambrosius 089-75.62.83	Van honing mede maken Aengeveld Rik	De sjeiven dorpel Leeuwerikstraat 74, 3680 Maaseik
16/03/08 9.30 u.	Sint Ambrosius 089-46.41.14	Stoomwassmelter en waswafels gieten - Bosmans Rik	Bijenhof Grobbestraat 1, 3950 Bocholt
16/03/08 13 u.	De Verenigde Taxanders 013-66.36.48	Ruildag Bestuur, De Verenigde Taxanders	Technisch Instituut H. Hart H. Hartlaan, 3980 Tessenderlo
21/03/08 19.30 u.	De Oeterbij 089-65.83.16	Nosema en nosemaonderzoek Moors Jos	Ontmoetingscentrum Oase Weg nr As 66, 3680 Opoeteren
25/03/08 19.30 u.	Bestuur Imkersbond Genk 089-61.18.82	Onderzoek nosema.	De Kastert, Kolderbos 3600 Genk
28/03/08 19 u.	Sint Ambrosius 011-64.39.93	Nosemaonderzoek Bollen Dirk	Ontmoetingscentrum 't Pelterke, Jeugdlaan 4, 3900 Overpelt
28/03/08 19.30 u.	Sint Ambrosius 089-75.62.83	Zwermverhindering, aangepaste Aalsterse methode - Aengeveld Rik	De sjeiven dorpel Leeuwerikstraat 74, 3680 Maaseik
28/03/08 19.30 u.	De Maasbie 089-76.46.73	Nosemaonderzoek Warson Roger	Kapel Heikant Oude baan 598 b, 3630 Maasmechelen
28/03/08 20 u.	Sint Ambrosius 011-63.72.88	Nosemaonderzoek Hilde en Jaak	Centrum De Burg Burg 34, 3930 Hamont
10/04/08 20 u.	Wase Imkersbond 03-775.57.34	Bijenflora	Huize Steenstraete, Nieuwstraat 86, St.-Niklaas
11/04/08	Sint Ambrosius 011-63.72.88	Bijen het jaar rond door Bert Eben	Centrum De Burg Burg 34, 3930 Hamont
11/04/08 19.30 u.	Aalst, De vlijtige bie 052-22.27.18	Studievergadering Broedbeperking en tussenafligger maken met groot kastformaat	Vrije basisschool, Gijzegem
05/04/08 11 u.	V.O.F De Drie Bijen 00-31(0)71-40.28.884 00-31(0)6-26.72.23.03	Wasdag bij de Nederlandse V.O.F De Drie Bijen met meer dan 11 heel interessante thema's, meer informatie op www.dedriebijen.nl , info@dedriebijen.nl	Bedrijven terrein Gravendam Pletterij 15 2211JT Noordwijkerhout, Nederland

Imkersgilde Sint Ambrosius Baal
en Omstreken vzw

38e Brabantse Bijenmarkt en Plantenruildag

Zaal Verhaegen Betekom-Aarschot

Ruime parking

Programma:

14 u. Begin markt met bijenteeltproducten,
dranken en pannenkoeken.

Aanvang ruilen van bloemen en planten.

15 u. Openbare verkoop van bijenvolken en
allerhande materialen
(vooraf gekeurd door het
bestuur, ter plaatse nog aangeboden
producten worden niet meer aanvaard).

17 u. Gratis tombola met mooie prijzen,
waaronder stevast een rijk gevulde bierkorf.

Informatie: Dirk Cristael

Tel. 0498-86.58.68

e-mail dirk.cristael@pandora.be

Welkom op deze hoogdag
van de Brabantse imkers!

De Verenigde Taxanders Tessenderlo

32e Intern. Planten, bloemen en zadenruil

H. Hartschool Tessenderlo

Zondag 16 maart 2008

13 u. aanvoeren van het ruilmateriaal.

14 u. ruilen van bloemen
zaden en planten.

17 u. gratis tombola.

Vaste planten, bomen, kruiden, struiken
en zaden voor iedereen.

Gratis stand voor elke beginner.

De lente dient zich aan en onze handen
jeuken om weer in de tuin te werken.

Dit is de geschikte ruildag om ook in Uw
tuin aan vernieuwing te doen zonder kosten.
Ruilen is gratis en zonder verplichting. Voor
iedereen is er gratis tombola, met een extra
voor de ruilers. Gelegenheid tot aankopen
van bijenteeltmaterialen.

Ook in 2008 is er voor alle aanwezigen
een plantje. Keuze uit: Vlinderstruik,
Hibiscus, Lavendel, Rode sneeuwbes
Van harte welkom bij een glaasje mede en
een stukje taart.

Bijenbond van Mol cursus bijenteelt gevorderden voorjaar 2008

Begindatum: 9 maart 2008

Einddatum: 8 juni 2008

Onderwerpen:

Anatomie

Drachtplanten

Bijenweide

Koninginneteelt

Erfelijkheidsleer

Bijen door het jaar. Bedrijfsmethoden

Reizen met bijen

Bijen door het jaar. Bedrijfsmethoden

Juridische aspecten + Test

De lessen gaan door in het Ecocentrum

"De Goren" Zilvermeer te Mol

Voor informatie + inschrijven:

André Vandervoort 014-58 02 52

IMKERHUIS "DE WILGENTUIN"

HEEREMANS NORBERT

RESSCHEBEKE 12

9320 EREMBODEGEM-AALST

TEL. 053-66.76.52

Openingsuren: woensdag tot vrijdag van 10 tot 20 u.

(nov-dec-jan-feb) gesloten om 18 u.)

zaterdag van 10 tot 18 u.

gesloten op zondag, maandag en dinsdag

ALLE BIJENMATERIALEN

specialiteit: ramen in alle gekende maten

jonge koninginnen uit eigen stam geselecteerd

vier imkersgeneraties: levering is mogelijk vanaf half juni

e i g e n w e r k p l a a t s

Imkersdepot

nectar

imkermaterialen
en honingproducten

open op dinsdag, vrijdag en zaterdag
van 9u30 tot 12u en van 13u tot 18u
en op afspraak.

Chris Heremans - Janseniusstraat 10 - 3000 Leuven - 016/228454

www.imkerijnectar.be

info.nectar@skynet.be

OOST-VLAAMSE PLANTENDAG 2008

(met gratis planten voor alle bezoekers)

AFSPRAAK IN HET PARK VAN POEKE OP ZONDAG 9 MAART 2008

Vanaf 14.00u.

Naar jaarlijkse gewoonte organiseert de werkgroep "Drachtplanten en Bestuiving" van de Oost-Vlaamse Imkervereniging een plantenruildag waarbij haar lokale afdelingen duizenden insectenvriendelijke planten en struiken gratis aanbieden aan de bezoekers.

Verder zijn er heel wat randactiviteiten zoals informatie- en proefstanden: het informatiecentrum voor bijenteelt (UGent), het solitaire bijen project (UGent), Natuurpunt, Velt, Compostmeesters, Paardenmelkerij, ...

Er zijn geleide wandelingen in het kasteelpark (duur: +/- 1 uur) en er is de mogelijkheid tot het bezoeken van het kasteel van Poeke.

Aansluitend kan je in het cafetaria proeven van onze lekkere honingpannenkoeken.

De 17de plantenruildag zal doorgaan in het "Park van Poeke".

Adres: Kasteelstraat 26 - 9880 Aalter.

Bewegwijzering: E40 uitrit nr.11 Aalter, pijlen kasteel van Poeke en/of plantenruildag volgen.

De planten worden aangeboden vanaf 14 uur.

Gratis toegang voor iedereen.

50ste Limburgse Bijenmarkt 24 maart - Paasmaandag

Paasmaandag bij het begin van de paasvakantie 2008 organiseert de Limburgse Imkersbond vzw haar 50ste grote internationale bijenmarkt, die doorgaat in het Don Bosco Instituut te Houthalen Helchteren. Onze deuren staan open op 24 maart 2008 van 8.30 tot 13.00 u

De bekendste binnen en buitenlandse handelaren zullen hun laatste snufjes op gebied van imkerij aanbieden. Een ideale gelegenheid om uw ontbrekend of versleten materiaal aan te vullen of te vervangen. Tevens zullen er Ambachtelijke standen te bezichtigen zijn. In samenwerking met de provincie heeft de LIB vzw een nieuw bijenvriendelijke inzaaiproject op stapel voor 2008.

De commissie bijenweide zal op de bijenmarkt het bloemenzaad uit delen aan degene die besteld heeft. Verdere info (zie kwartaalblad LIB en maandblad KVIB)

De LIB vzw biedt de imkers weer de gelegenheid om hun gezonde bijen te verkopen.

Bovendien zal ons mini lab alle te koop aangeboden volken gratis onderzoeken. Wij dringen bij elke imker er op aan dat zij hun registratie bij het FAVV of bij hun afdeling dringend moeten ingeven. Dit kan ook op de bijenmarkt aan de balie van LIB, wij zorgen voor de rest.

Hongerigen spijzen en dorstigen laven zijn twee werken van barmhartigheid welke aan het cafetaria opgelost kunnen worden met een glaasje mede, koffie, bier, frisdrank, een stukje taart en of een broodje aan democratische prijzen. Imkersproblemen bespreken tussen pot en pint is zeer leerrijk.

Redenen genoeg om eens langs te komen.

BIJENHOF BVBA

Moraviestraat 30 - 8501 Bissegem - Kortrijk

(rechtover het vliegveld van Wevelgem)

Tel. 056-35.33.67 Fax 056-37.17.77

E-mail: info@bijenhof.com - www.bijenhof.com

Open: maandag tot vrijdag van 8.30u.-12u. en van 13.30u.-18u. Op zaterdag open van 9u.-12u.

Waswafels: 100% zuiver, gewalst of gegoten - smelten van uw wasblokken
Materiaal in inox 18/10

- * Honingslingers tangentiel, radiaal, zelfwentelslingers.
- * Rijpers, ontzegelstellingen, mengers.
- * Wassmelters & suikersmelters, berokers, ...

Bijenkasten van de beste kwaliteit

Gemaakt uit rood dennenhout en voorzien van tandhoekverbinding.
Verkrijgbaar in alle standaardmaten.

Bijenvolken op diverse raammaten

Aan- en verkoop van honing

Gespecialiseerd in alle bijenteeltmaterialen en koninginnenkweek

Voeders: Kristalsuiker, Sint-Ambrosiusstroop, Apipoeder, Apifonda
Trim-o-bee, Apisuc, Nektapoll

Alles voor 't zelf maken van uw kaarsen

Vraag naar onze kaarsencatalogoog.

Onze catalogus van inkermaterialen & de prijslijst zijn verkrijgbaar ter
plaatse en in onze depots.

Boeken

Grote keuze aan Nederlandstalige en Franstalige boeken.

Paridaen	Stationstraat 237	8020 Oostkamp (W-VI)	050-82.21.32
De Graanhalm	Berkendreef 3	2920 Kalmthout-Heide (Antw.)	03-666.52.62
De Bielanden	Bazelstraat 13	9150 Kruibeke (Waasland)	03-774.39.14
Nectar	Janseniusstraat 10 (zijstraat Kapucijnenvoer)	3000 Leuven	016-22.84.54
Dhondt Marion	Vlasgaardstraat 26	9968 Oosteklo	09-344.00.65
Aveve	Ezaart 191	2400 Mol	014-32.63.16
Vanloy-Vandeven	Glasstraat 4	2200 Herentals (Groot-Antwerpen)	014-22.41.43
Anné	Oude Blaarstraat 130a	3700 Tongeren	012-74.79.94
Loos-Mullens	Biesstraat 104	3550 Zolder	011-53.60.08
Heck Robert	Berg Am Ranzelborn 5	4750 Bütgenbach (Ardennen)	080-44.66.91
De Fays	Rue des fermes 3	5081 Bovesse-La Bruyère (Nam.)	081-56.84.83
Pasau	Route de Wiltz 78	6600 Bastogne	061-21.26.38
Lapi	Rue de Cassel, R.D. 947	59940 Neuf Berquin (Frankrijk)	033-284.28.308
Nature et Jardin	Chée G. Richet 227d	7860 Lessines	068-27.02.02
Agrivart	Parc industriel 27	6900 March-en-famenne	084-31.36.36

Bijenhof is ook aanwezig in Luxemburg
Engeland

JACOBY - Boevange sur attert
SOLAR TUNNELS - West - Sussex

Diverse locaties in Frankrijk

JAARLIJKSE OPENDEURDAG OP 21 JULI

Eén der grootste bedrijven van Europa tegen de voordeligste prijzen